

читав
„Вірою ми розуміємо,
що біжи словом Божим
збудовані.“

Єбр. 11:3

ВІРА Й НАУКА

60

ТРАВЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ

1972

FAITH and SCIENCE

Ukrainian Religious Magazine
101 Cambridge Road, Brookhaven, Pa., 19015
U. S. A.

60 MAY — JUNE 1972

Передплата: Річна 4.00 дол.
Піврічна 2.00 дол.

Передплату посилати на адресу:
Mr. J. Shvetz, 28 Farmstead Lane
West Hartford, Conn., 06117, U.S.A.

З М І С Т

1. Наш ювілей	1
2. Високе завдання	3
3. В десятиліття "Віри й Науки"	4
4. В десятю річницю "Віри й Науки"	5
5. Десятиліття "Віри й Науки"	6
6. З порогу другої десятки	7
7. Приятелі й неприятели	9
8. Дух Святий	10
9. Унікальна особистість Ісуса	12
10. Великодушність	15
11. Із темного — ясне	16
12. Молитись і вірити	16
13. Сутність родинного буття	17
14. Наукове дослідження світу	25
15. Слідами милосердного самарянина	30
16. Християнка	32
17. Побаження	33
18. Ранок	34
19. Мати	36
20. Пам'ятник кошовому	41
21. Обережно: цигарка!	42
22. "Нічого нового під сонцем"	43
23. Звідусіль	44
24. У вільну хвилину	45

НАШ ЮВІЛЕЙ

1962 — 1972

Наш вік характеризують часто віком ідеологічної боротьби. В дійсності ж це вік принизливого виступу неприторенної безідейності. Наперекір науковому і культурному поступові, сплигло наверх усе неохайне, бридке, безпринципне, безсумлінне, зле, що затаюється на дні людської душі, і заявило свою претензію на розпорядок.

З огляду на це, та керуючись принципом: "і пізнаєте правду, — а правда вас вільними зробить!", і здійснилась думка про видання журналу "Віра й Наука".

Як і в кожній праці, перехід від плану до його здійснення немичуче пов'язаний з етапами спроб, пошуків, проблем. Ми ж, з ласки Божої, від самого початку мали певні переваги: редакційну колегію склали люди віри й науки, видавничу — самопосвяти і жертвенности, а зичливість та прихильність не забарилися від читачів.

Протягом минулих десяти років ми зустріли багато шанованих духовних служителів, заслужених науковців, талановитих працівників пера, осіб шляхетного серця. Сприятливо, як до власної справи, віднеслися працівники друкарні до всіх наших друкарських турбот.

Товсті два томи листів — теплих, заохочуючих, з високою оцінкою нашої праці є в архівах редакції. Хоч декілька виписок хочеться з них навести.

"Журнал не лише формою, але й змістом, я класифікую, як один із найкращих представників нашої преси взагалі, а зокрема релігійної. Кожна стаття — це перлина та правда!" — Д-р Д. С. К.

"Ви робите гарну патріотичну роботу, українську роботу. Ми всі стараємось захистити й охоронити українське обличчя від розпошення в розхвильованім бурю чужім морі. Кожен має свій нрав, і свою тенденцію, але Ваш журнал має естетичний і не засмічений ломаною мовою. Мова чиста, літературна — українська". — Священник Л. О.

"З приємністю перечитав кілька чисел "Віра й Наука", які можуть своїм змістом задовольнити навіть вибагливого читача. З приєм-

ністю стверджую, що друковані матеріяли глибоко повчаючі і відповідають сучасній добі, в якій живемо”. — С. С.

“Віра й Наука” — журнал корисний, його треба читати і навіть тоді, як нема часу”. Проф. В. Г.

“Журнал “Віра й Наука” своїм змістовним матеріалом і євангельською цілеспрямованістю справедливо заслужив репутацію безстороннього, неполітичного часопису, якого без упередження могли читати люди різних поглядів і угруповань. Хай же таким він залишиться і в майбутньому!” — Пастор П. К.

“Журнал “Віра й Наука” цінний мені тим, що Ви не займаєтеся надмірною міжрелігійною полемікою. Тим власне ми самі, християни, поширюємо безбожність, коли між собою ведемо непотрібну полеміку”. — о. Прот. П. З.

“Оце щойно отримав Вашого багатого змістом журналу “Віра й Наука”. Хочу бути щирим і дати Вам за це велике признання. Статті, навіть найкоротші, завжди роблять на мене глибоке й приємне враження. Вони написані легким стилем і завжди дихають свіжістю, життям, активністю. Також подають не тільки багатий своїм змістом матеріял, а просто зворушують і спонукують читача думати”. — Пастор Л. К.

“Зацікавив мене дуже Ваш чудовий журнал “Віра й Наука”, який я побачила в моєї приятельки, і хотіла б стати його передплатницею. Залежить мені, щоб мати всі числа від початку року”. — Д. З.

“Висловлюю своє велике задоволення таким цінним матеріалом, який можна знайти в цьому журналі, в нашій рідній мові. Шкода, що він не виходить щомісяця. Мої друзі по праці, яким даю цей журнал читати, дуже цінують його і бажають собі передплатити”. — В. Л.

“Випадково дістався до моїх рук часопис “Віра й Наука”, зміст якого мені сподобався як догматично, так і науково. Гратулюю від щирого серця і бажаю рясних Божих благословень у так важливій праці. Дуже хотів би дістати часопис від першого числа”. — Б. Г.

“Цей науковий журнал вельми потрібний при теперішньому стані, коли треба все докладно й ґрунтовно досліджувати. Журнал “Віра й Наука” виводить із кута темряви на світло” — С. Н.

Ми певні, що при нормалізації сучасного життя наш журнал був би необхідністю кожного дому. Але наше переконання, що саме під час кризи потрібен збуджуючий голос, необхідна допомога.

Свідомість, а також листовні свідоцтва, що служінням “Віри й Науки” ми в якійсь мірі корисні в справі добра, є чи не найкращим виправданням нашого завдання і викликає щире подяку нашому Богу. Нашим важливим і почесним завданням має бути й надалі енергійна підтримка всього, “що тільки правдиве, що тільки чесне, що тільки праведне, що тільки чисте, що тільки любе, що тільки гідне хвали” (Филип. 4:8).

Іван Беркута.

ВІРА Й НАУКА

М. Ступницький

ВИСОКЕ ЗАВДАННЯ

Присвячується “Вірі й Науці” з нагоди ювілею.

Майбутність незнана та темна без віри,
Всі обрії вкриті у густий туман,
Людина без Бога десь тоне в глибинах,
Убита отрутою марних приман.

Без Бога те саме, що в лісі густому
Полишене бідне без зору дитя,
Ні кроку вперед, ні назад, там у ньому
Не бачить стежини, нема вороття.

Та хто має віру у Бога живого,
Для того майбутність є знана і рай,
З глибин душа лине до трону ясного,
Всі сумніви гинуть, щезає відчай.

Пороги життєві лежать між спасінням,
Між смертю й блаженством, між вічним життям.
В Христі, в Його вірі міцній, непохитній,
В надії, що сяє ясним відкриттям.

Син Бога живого, Христос — Його ймення,
Видіння це наше, ясне Знамено,
У Ньому одному народам спасіння.
Про це оповідають вже так давно

Прославлене діло і слово живуче,
Євангельське слово, відвічна печать,
Яку положив Він на серце гаряче
З наказом, щоб іншим про ласку звіщати.

Релігійний журнал української Баптистської Церкви “Віра й Наука” я читаю регулярно з 1-го й до останнього числа за все десятиліття. Слід підкреслити дуже вдалу назву — “Віра й Наука”. Сама назва вже говорить про те, що тут проводиться синтез двох напрямків, двох шляхів пізнання Бога-Творця. І це якраз є важливе. Божу у наших часах є немало ніби науковців, для яких матерія є все, початок і кінець усього. Духовний світ для них не існує. Якщо ж натрапляють вони на явища духовного порядку, то намагаються пояснити їх якимись особливими властивостями матерії. Відомий філософ М. Бердяєв казав: “Ніхто ніколи не міг пояснити, що то властиво значить”. (“Дух і реальність”). Ті ж серйозні науковці, які без упередження ставляться і до науки й до Св. Письма, неминуче приходять до висновку про існування Першоджерела Творчої Сили — Бога. Вивчаючи людину і все, що існує на землі, вони дивуються, як то все розумно, досконало й доцільно збудоване! В захопленні вони стверджують, що це є діяння Абсолютного Розуму — Бога. (“Розумність у світі.

Бог”. Протоерей професор М. Овчаренко).

Слід ще підкреслити одну важливу рису “Віри й Науки” — це толерантність до інших віровізнань. Протягом минулого 10-ліття я не помітив жодного випадку нетолерантності. А толерантність — це ж і є прояв справжньої християнської любові. Отже наші баптисти не тільки проповідують Христа, а й здійснюють Його науку в практиці свого життя.

Кожному ясно, що добре чи зле всяку справу переводять люди, передовсім ті, що керують справою. І коли релігійний журнал “Віра й Наука” читається охоче, коли він має благодійний вплив на читачів, то це слід завдячувати найперше редакційній колегії. Я особисто знаю пасторів Домашовців (батька й сина) та пастора І. Беркуту. Як я їх розумію, це люди глибоко віруючі й щирі працівники для Бога й для людей. Тож вітаю жертвовних працівників “Віри й Науки” і всю баптистську громаду віруючих і бажаю дальших успіхів і процвітання! Щастя Вам, Боже!

Ів. Гончаренко

Не пригадую собі точно, як мені попав до рук цей журнал, але, здається, мені його надіслав проп. Гр. Домашовець, який, читаючи постійно мої статті в “Н. Воли”, годився з моїми думками. Таким чином ми й познайомились, як однопіткани в нашому житті.

Коли я отримав цей журнал і його прочитав, то він мені сподобався тим, що в ньому ніколи я не бачив безглуздої полеміки з другими віровізнаннями. Цей журнал визнавав і визнає кожну людину чесною і правдивою, коли дана людина вірить в одного Бога і в одного Божого Сина Ісуса Христа, та наслідую науку і вчення Ісуса, Якого лжепророки за святу правду розп’яли на хресті. Я ніколи в цьому журналі не бачив накидів на других людей іншого віровізнання, як це залюбки робили і далі роблять інші наші часописи і журнали, що обкидають одні одних болотом не за правдиву науку Ісуса, а за догми, які часто не мають нічого спільного з навчанням Ісуса Христа.

Завданням цього журналу було принципове питання: погодити віру з наукою. На обкладинці його гасло: “Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані”. І треба признати, що видавцям журналу вдалося дотриматись цього великого й важливого принципу. Але в ньому я, крім релігійного питання, полюбив ще й те, що порушувалися справи світського політичного характеру в чесний спосіб, без жодного партійного за-

барвлення. В ньому я з насолодою читав розумні статті про наших визначних громадян, таких як: Т. Г. Шевченко, Михайло Драгоманів, Іван Франко, Михайло Грушевський, Симон Петлюра, В. Стефанік і багато інших наших визначних літераторів, істориків та народних діячів. Ніколи цей журнал не причеплював нікому латок різних “ізмів”, як це роблять ті наші політики, що ради своєї безглуздої слави визнають себе єдиними всезнайками і цим поширюють ненависть між своїм народом.

Журнал “Віра й Наука” завжди поборював усіх фарисеїв і лжепророків, що ради своєї нікчемної слави та награвання маєтків, прикриваючись великим патріотизмом, щирими незгоду між народами, щоб таким чином сидіти на троні. Завдяки їм ми нині маємо непотрібні війни, грабунки, мордерства і всілякі найгірші злочини, що діються на наших очах. Завдяки цим лицемірникам нині частина сучасної молоді опинилась під впливом сатани. Навіть потворились групи молоді, що себе називають групами сатани, і їм уряди ще й дають фінансову допомогу. Всі вони забули й знехтували клич Ісуса: “Люби ближнього, як себе самого”, а віддали себе всеціло сатані.

Велика шкода, що цей журнал не є ще належно спопуляризований і не поширений в широких масах нашого народу. Десять років існування журналу це не дуже довгий, але й не дуже короткий

час. За останніх десять років ми пережили багато подій, подій злих і добрих, і про всі ці події журнал "Віра й Наука" інформував своїх читачів вірно й правдиво. Тому я, як один з читачів, щиро вітаю його десятиріччя та бажаю йому, щоб він прожив щонайменше до того часу, щоб до числа 10 додати

ще одне "0" й відзначити своє сто-річчя.

А Вам, основоположники журналу "Віра й Наука", зичу кріпкого здоров'я, витривалости у Вашій корисній праці на довгі, довгі ще роки.

Т. Кобзей,
Вінніпег, Канада.

ДЕСЯТИЛІТТЯ "ВІРИ Й НАУКИ"

Минає вже десятий рік, як журнал "Віра й Наука" почав виходити у світ. За десять років багато дечого у світі змінилося. Коли почули дехто, як появився журнал, то ставили питання: Пощо друкувати ще один журнал? Та тих, що є, мовляв, нема кому читати! Але залежить, що журнал пише і що людей цікавить. Минулі десять років виявили тих, що бажають щось добре читати. Журнал здобув собі передплатників і читачів, що належно оцінили зміст його. До таких належать люди різного освітнього рівня і різних професійних напрямків. Про це говорять численні листи, що напливають до редакції "Віри й Науки".

Протягом десяти років у журналі друкувалися статті на різні теми: наукові, богословські, історичні, белетристика, поезія і т. д. Майже через увесь той час тягнеться богословська праця "Унікальна особистість Ісуса Христа", що допомагає краще розуміти науку Нового Заповіту, як цілість. Далі поміщувалися були статті про "Глибини Об'явлення", про найно-

віші досліди Всесвіту та багато іншого важливого матеріалу. Була поміщена досить актуальна на наш час і змістовна довша стаття проф. Ів. Гончаренка, як педагога, "Проблеми родинного життя". Ми живемо в часі, де непомітно й сильно руйнується родинне життя. Я читав багато літератури, передплачую чимало часописів і журналів, де подаються різні матеріали, але такого матеріалу не приходилося зустрічати.

Шановні передплатники, читачі, друзі, брати та сестри, сини й доньки нашої многотраждальної Матері України, розсіяні по світі! Коли хтось із вас за тих десять років зберіг усі числа "Віри й Науки", коли опрацювати їх у книжкову форму, то це буде своєрідна "Мала енциклопедія", з якої на довші роки можна буде черпати духовну й розумову поживу для душі.

Дяка Богу, що дав нам талановитих братів та друзів, дописувачів, які не жаліють свого таланту, не закопують його до землі, як той євангельський "слуга", що замість орудувати талантом, то закопав

його до землі. Літературні робітники "Віри й Науки" віддавали й віддають багато часу, а нагорода їм за це від Господа, бо й на це Бог створив людину, щоб принести добрі життєві плоди.

Як експедитор, я теж присвячую доволі часу. Треба заадресувати конверти, приготувати пакунки, занести на пошту, щоб своєчасно передплатники отримали журнал.

Дяка велика Богові, журнал пережив своїх десять років і, віримо, крокуватиме по волі Божій далі у світ до своїх друзів, що розсіяні по цілому Божому світу. Тому заохочую Вас, шановні читачі, продовжуйте нашу співпрацю, бо це рідне слово, рідна українська мова, що єднає нас у спільну родину. Мое прохання до Вас, підтримуйте надалі наш журнал, а також подбайте про нових передплатників. Згадую це тому, бо сам роблю так, передплачую часописи й

журнали, щоб загально підтримати нашу українську пресу на чужині.

Ми, українці, повинні бути Богу вдячні, що у вільному світі маємо нашу вільну пресу, можемо писати все, що диктує нам наш розум, ніхто нам не наказує, що ми маємо писати, або що читати. Ми повинні підтримувати та шанувати тих, які часто багато свого часу присвячують на те, щоб друковане слово існувало, бо знаємо, що друковане слово є рушійною силою для нашого розуму й життя. Знаємо всі дуже добре, що людина, коли немає їжі, вмирає з голоду. Так само, коли ми не цікавимося духовною їжею, писаним словом, то наша душа і вся наша національна й релігійна справа у вільному світі загине. Отож, дбаймо належно за наше духовне і культурне життя.

Д. Колішка.

З ПОРОГУ ДРУГОЇ ДЕСЯТКИ

У 1972 році припадає десятиліття нашого журналу. Здається, що час не такий довгий, бо ніби щойно вчора відбулася нарада, на якій обговорювалося питання про випуск цього журналу. Але коли поглянути на те, що протягом цього часу зроблено, то переконаємося, що зроблено досить багато. За це все ми повинні дякувати Господеві, знаючи, що все, як матеріальні засоби, праця наших літераторів

та редакторів, все це було з Його ласкавої волі. Я особисто, як співпрацівник, дякую за це Богові, редакторам, дописувачам, жертводавцям та всім тим, які матеріально і морально підтримували та підтримують це діло, яке провадиться для слави Господньої.

Наш журнал, як живе свідectво Євангелії Христової, нині розходиться по цілому світу, від країни до країни, від континенту до конти-

ненту, не оминаючи й нашої батьківщини України. Так само і з усіх кінців світу, завдяки таким відвідинам, до нас приходять вістки, з яких ми довідуємося, що ця праця дає свої наслідки, що це діло є досить потрібним та корисним для нашого народу.

Правдиве християнство, яке знаходиться серед бурхливого моря усякого безвір'я й відступництва, має силу Духа, і завдяки цьому воно існує. Ця сила Духа Божого проявляється в дії тих правдиво віруючих, які навіть у такий критичний час, який переживається тепер у деяких країнах, мають відвагу протиставитися злому та виконувати шляхетні завдання для виходу з кризи. Це не обмежується тим, щоб тільки написати статтю чи дописа до журналу, або пожертвувати якусь суму на нього, або заплатити річну передплату й дати на пресовий фонд. Ці завдання є значно тяжкі, і часто пов'язані з самопожертвою, з жертвою власного життя та життя родини. Застановлюючись над цим, подумаймо про силу нашого духа. Чи в нас тільки людський дух, чи й Божий?

“А хто з Господом злучується, стає одним духом із Ним” (1 Кор. 6:17).

Правдиві християни виявляють свої діла для Бога всюди і в різних обставинах життя: в достатках, в добробуті під сонцем певної свободи, в'утисках, переслідуваннях. Їхні овочі праці завжди є приємні для Бога. Часто приходиться слухати твердження, нібито від добробуту постає охолодження у вірі, і нібито в цих випадках

конечним є переслідування. Це зовсім не відповідає правді. На світі є досить багато заможних людей, які щиро служать Господеві з свідомістю, що Він їх матеріально благословляє, щоб вони мали змогу матеріально служити Йому. Уважати достаток за головний камінь спотикання не можна. Причина труднощів не в багатстві, а в самій людині. Чимало з наших людей, що приїхали сюди, по Божій волі в заміну за злидні, в яких вони попередньо були, отримали благословення матеріальне, і прив'язалися до нього в деякій мірі. Проте це не означає, що тут потрібне переслідування. Потрібне тут освідомлення тією правдою, що “не хлібом самим буде жити людина”.

Мушу признатися, що завдяки моїй скромній співпраці у видавництві нашого журналу я значно поглибив своє знання. Я також зрозумів, що такий журнал як “Віра й Наука” потребує не тільки редакторської праці, але й моїх власних молитов. Потрібно за нього молитись. Потрібно молитись, щоб усе те, що в ньому пишеться, писалось у доброму сенсі. Потрібно молитись за засоби, за посвяту, за братню єдність. Про це все потрібно молитись і з любов'ю брати уділ, співпрацюючи в чому і як тільки можна. Потрібно молитись, щоб журнал “Віра й Наука” стояв на здорових і чистих засадах Євангелії. Коли ж цих бажань та щирих молитов у нас не буде, наша літературна праця, як і загальні інші справи, не матиме розвитку й вартости перед Богом. Про головні завдання та цілі нашого жур-

налу, який стоїть на порозі уже другого десятиліття, я скажу словами, які записані в Посланні до Колосян 1:28: “Його (Христа) ми проповідуємо, нагадуючи кожній

людині й навчаючи кожну людину всякої мудрости, щоб учинити кожну людину досконалою в Христі”.

М. Ступницький.

ПРИЯТЕЛІ Й НЕПРИЯТЕЛІ “ВІРИ Й НАУКИ”

Кілька слів, як початкового ініціатора, про видання журналу “Віра й Наука”. Моя думка була, щоб журнал називався “Віра й Життя”, бо багато людей не так живуть, як вірують. Але більшість була за “В. й Н.”, і це добре, бо без віри не може бути й науки. Все, що досі науковий світ створив, творив на підставі віри.

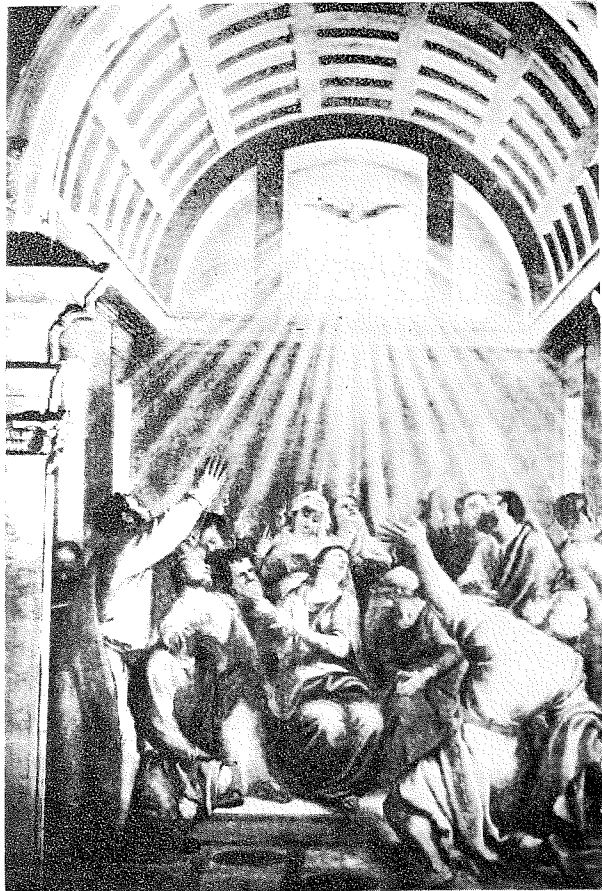
Дяка Богові, що цей журнал без шуму і крику проіснував десять років. За цих десять років ніхто з читачів не читав, що “В. й Н.” вмирає, і коли, мовляв, не порятуєте доларами, то буде кінець. Теж не було нічого галасливого писаного про прибутки і видатки. Редактори та видавці “В. й Н.” оперлися на словах Ісуса Христа: “Нехай твоя ліва рука не знає, що робить права” (Мат. 6:3).

За цих десять років “В. й Н.” здобувала собі приятелів, але не обійшлося і без неприятелів. Приятелів тому, що йде дорогою правди, а неприятелів, що вони забули за те, що до різних “правд” у світі може приліпитись “не”, і воно, як приліпиться й приросте до яко-

їсь “правди”, тоді ніяка сила його не відірве від неї. І ці неприятелі ще не зрозуміли того, що ВІРА йде простою дорогою, а НАУКА прокладає дорогу до знання. “Віра й Наука” добре знає українську народну приказку: “Хто під ким яму копає, сам до неї впадає”.

Мое бажання, щоб цей журнал надалі йшов простою дорогою, бо віра й наука це дар Божий для кожної людини. Без віри й науки не було б поступу й цивілізації в цьому світі. Не було б будинків-хмаросягів, не було б залізниць, автомобілів, не було б літаків, не було б ракет, завдяки яким уже п'ятий раз американські астронавти мали можливість побувати на Місяці. А найбільше, чого не було б, не було б величної Біблії, яка навчає людей про віру в живого вічного Бога Творця, Який наділив людину божественними прикметами: розумом, мовою і творчістю. Без віри й науки на цій землі була б темрява. І хто виступає проти віри й науки, такий живе в темряві.

Гр. Домашовець.

Дух Святий сходить на апостолів.

ДУХ СВЯТИЙ

Своє діло спасіння Ісус Христос звершає не тільки в загальному житті людства. Він звершає його і в житті окремих людей. І Його діло, яке звершає Він в окремих особах, полягає в тому, щоб спасіння, яке Він учинив історичним

фактом для світу і зосередив у Своїй особі, вводити до внутрішнього життя кожної окремої людини і створити фактом її духовного життя.

Але якщо ця дія звершається в ділянці нашого внутрішнього ду-

ховного життя, отже є дією духовною, дією духа на дух. Цю дію тому Христос звершає через Духа Божого, Якого Святе Письмо називає Духом Святим. Як Христос виконав волю і дії Отця на землі, так Дух Святий служить волі і справі Христа. Що Христос звершив у світі історії, те внутрішньо засвоює Дух Святий і вводить до внутрішнього світу людського духовного життя.

Вже у Старому Заповіті часто згадується про Духа Святого. Він виявляється як сила Божої любови, яка просякає життя в світі, життя природи, життя розумне, як і життя моральне. Він, як зображується у Святому Письмі, від самого початку одушевлює землю, щоб із неї проростали різноманітні форми, від світу рослинного до світу тваринного. Він викликав у людині духовне життя і його постійно вгрунтовував та оживляв. Він пробуджував у пророків вище знання, і в праведників моральне піднесення. Таким чином скрізь у світі Він вносить життя Боже й утворює зв'язок спільности між Їгою і світом.

Від часу ж, коли у Христі Ісусі об'явилося спасіння і настало нове життя благодаті, Його завданням стало вносити це нове вище життя в душі людей і засвоювати ним спасіння, дароване Ісусом Христом. Таке власне завдання Духа Святого після того, як закінчилась діяльність Ісуса Христа.

Отже, Дух Святий утворює зв'язок спільности, який сполучає душі людей з Богом і Христом та поєднує наші серця в вірі й любові

з нашим Спасителем. Адже спільність з Христом полягає не у зовнішніх тільки справах, а є саме внутрішнім відношенням. З Христом розпочався новий час духа. До глибини людського духа Він вніс Своє слово правди і до внутрішнього ества душ кинув зерно любови, яка й сполучає нас із світом вічності. Адже те, що Він приніс, було таємницею Божественного серця і Його вічної любови, і може бути збагненне тільки серцем людини й її любов'ю. Тлумачем же, Який пояснює нашому духу цю таємницю Божу, є Дух Святий. Під Його впливом від того часу і йде мислення та життя християнського світу.

Сила Христової перемоги полягає в перемозі серця. В цій дії на душу і полягає спасіння. Історія спасіння є наче потік, що пливе через століття. Народжене в глибині вічності від рішення любови зливається з вічних вершин до тимчасового буття і проходить через його широкі простори, доки не досягає того тихого пристановища кожного життя, яке ми називаємо серцем людським. Тут, у мирному тайнику душі, в недослідженій таємниці внутрішнього життя, у відокремлених глибинах серця, куди не сягає людське око, й лишилося слово якого не відважуються висловити уста, — там здійснюється вічна ідея любови Бога, і там Його історія знаходить собі місце. Але там вона тільки зосереджується, щоб знову розпочати свою течію і вилити струм нового життя, який повинен знайти свою останню мету в світі вічності, в світі прославленому, в світі дітей

Божих, де він і знайде собі заспокоєння.

“О глибино багатства, і премудрости, і знання Божого!” — в захопленні висловився ап. Павло, коли його дух занурився в подібне споглядання.

Коли ж ми бажаємо висловити коротше своє визнання викладеного вчення, то говоримо: вірую в Бога Отця, Сина і Святого Духа. В тому і полягає зміст віри в триєдиного Бога, що ми визнаємо Бога Спасителем об'явлення.

Володимир Домашовець

УНІКАЛЬНА ОСОБИСТІСТЬ ІСУСА

Незмінність вартости Ісусової етики

З огляду на дуже велику кількість есхатології в науці Господа Ісуса Христа, дехто з богословів та філософів останніх віків стараються відвернути увагу людей від безперечної серйозности Його моральних вимог, вказуючи на їхню тимчасовість. Іншими словами, їхній аргумент іде приблизно так: коли Христос вчив наставити другу щоку, як хто вдарить в одну, або вимагав любити своїх ворогів, чи вказував на рівнозначність гніву у серці з убивством, або похитливої думки з перелюбом, то Він говорив так у світлі дуже скорого настання Царства Небесного на землі. А що не було вже більше часу на марний спосіб життя, кожен повинен приготуватися до скорого приходу великої нової чудової ери Божого володіння. До такого швидкого прибуття Божого Цар-

Коли Ісус Христос перед Своім вознесенням заповідав апостолам христити в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа (Матв. 28:19), то в цих трьох іменах Він зосередив усе об'явлення спасіння, в якому відкрилась таємниця Божа. І коли ми називаємо християнську віру вірою в Бога триєдиного, то цим визнаємо віру в Бога любови, яка відкрилась у ділі спасіння. Звідси тільки й може бути зрозумілим значення триєдности.

Х. Л.

ства конечно були потрібні, кажуть вони, спеціальні строги та важкі до виконання повеління і вимоги, як це робиться в часі війни, коли влада видає тимчасові надзвичайні зарядження та строги закони, — тому Його заповіді й вимоги треба вважати теж тільки за тимчасові заходи в приготуванні до скорого настання Божого Царства. Їх, очевидно, підкреслюють вони, не треба вважати за щось стале й незмінне, ані в жоднім випадку за якийсь стандарт Божої праведности. А як вони не є сталі моральні стандарти для людського життя, тоді для нас вони не є більше правосильні, бо, додають вони, Ісусових есхатологічних поглядів не можна більше приймати, знаючи, що в ході історії людства сталося все зовсім інакше, як Він передбачував.

В своїй критиці Ісусових моральних вимог вони вказують, що Він саме через ті есхатологічні

погляди витворив вимоги фантастично завеликі й цілком неможливі до виконання, і що те апокаліптичне передбачування зробило Його затвердим до дальшого нормального життя людей й зовсім байдужим до майбутности землі, яка в Його есхатологічних поглядах не має ніякої майбутности. Отже тому, що на землю йде неминуча катастрофа і загибля людей, які не покаються, то хто бажає спастися, повинен зірвати всякі земні зв'язки та відношення і стати готовим зустріти прихід Божого Царства.

Не тільки Йоганнес Вайс, але також Альберт Швейцер допускав, що Христові вимоги вміщують певну кількість негативного ставлення до життя в Його науці. Христос, за думкою Швейцера, не захоплювався сучасною Йому цивілізацією, але вся Його увага зосередилася виключно на Царстві Небеснім. Він проповідував і звіщав скорий його прихід. Тому риси Його етичної науки є назагал негативні, а коли йде мова про земне життя, про родинні зв'язки, про незалежність народу та про власну державу, то вони в науці Його були менше вартісні, або такі цілком безварті. З того Його моральні вимоги можна належно пояснити як тимчасові закономірності до настання Небесного Царства, а як такі, вони не можуть відноситися до наших днів і до наших особистих поступків у відношенні до Бога і до ближніх. Так вони відкидають центральний принцип Ісусової науки: Люби Господа Бога твого над усе в світі, і свого ближнього, як самого себе!

Безперечно, що вже на перший погляд стають ясними причини такого критичного ставлення до вимог Ісуса. Перше, безсумнівно є те, що для них вони є завеликі, або заідеальні. В їхньому погляді життя людей не може бути ідеально досконале, бо коли б у світі кожен виконував Його святі заповіді і впокорився під Його невідкличні вимоги, на землі не було б неправди, злоти, перелюбів, убивств, знущання, відплати і т. д. Друге, безумовно, не є що інше, як глибоке відчуття, що вони, а з ними, за їхнім розумінням, всі люди не можуть у своїм безсиллі виконати вимог Ісуса, бо в житті бувають такі невідрадли обставини, коли потрібно говорити неправду, зраджувати свою жінку, родину, або народ, належно відплатити за вчинену кривду, немириться із своїми супротивниками, а чекати на догідний день належної помсти і т. д.

З повищого вже бачимо абсурдність такого ставлення до Ісусових вимог, але пригляньмося ще ближче до тих закидів у Його сторону. Як прирівняємо наведені ідеї модерних богословів та філософів до поглядів давніх книжників і фарисеїв, відразу побачимо велику схожість і паралельність. Для них унікальна особистість Ісуса є незрозумілою загадкою, а Його незвичайний характер незбагнутим психологічним велетнем. Чи є Він справді Той, за Кого Він Себе має? Що є критерієм Його таких величних і високих заяв? Яке є випробування Його самопевних і високоїдейних вимог? Вислідів того мірила, яке примінили до Нього, вони ніяк не могли зрозуміти: Як

Той, Хто робив такі великі чуда і водив за Собою такі великі маси людей, маючи до диспозиції Своєї надлюдські сили, не міг Себе спасти, але спокійно, добровільно, без протиставлення дав зв'язати Свої руки, бити Своє тіло, облповувати Своє лице, а вкінці дав Себе на розп'яття? Безперечно, кажуть вони, в тому Він не може бути прикладом для нікого в світі. Вони завжди ставлять таке питання: А що було б, коли б кожна людина на землі поступила так?..

Це питання ставить їх у рядях тих, про яких пише ап. Павло: "Бо й юдеї жадають ознак, і греки пошукують мудрости, а ми проповідуємо Христа розп'ятого, — для юдеїв згіршення, а для греків — безумство" (1 Кор. 1:23-24). Тому вони бачать усі Його моральні вимоги зліквідовані несповненням настання Царства Небесного в жахливо трагічній фіналі: Голгофський хрест. Вони вказують, що історія людського роду на землі продовжується своєю ходюю вже близько дві тисячі років після "Голгофської трагедії" без найменшої надії на яке-будь можливе сповнення есхатологічних провіщань Ісуса та без найменших змін сповнення апокаліпсичних катастроф. Про тих модерних богословів докладно сказано: "Насамперед знайте оце, що в останні дні придуть із насмішками глузії, що ходитимуть за своїми пожадливістями, та й скажуть: Де є обітниця Його приходу? Бо від часу, як позасипали наші батьки, усе залишається так від початку творіння... Не баряться Господь із обітницею, як деякі вважають це барінням,

але вам довготерпить, бо не хоче, щоб хто загинув, але щоб усі на вернулися до каяття" (2 Пет. 3:3-4, 9). Інакше сказати, у їхньому розумінні все вже давно скінчилося, якщо йде мова про Христа та християнство. Тут нам зовсім ясно стає, звідки нові покоління богословів дістають дияволонатхненні відкриття про "мертвого бога" і як вони будують свої безглузді доктрини та теорії.

Але докладно перевірили Євангелії, як автентичні документи запису слів Ісуса та Його вимог, ми ніде не зустрінемося з їх тимчасовою вартістю, а навпаки, усюди бачимо їхню основну необхідність для нормального життя кожної людини. Також бачимо дуже сильний їх вплив на всі сфери людського життя в усіх часах. Навіть безбожники і противники Христа та Його Євангелії приймають і керуються численними Його моральними принципами, як їм вони вигідні. Все це показує, що Христові принципи є абсолютно необхідні для широкого, правдивого і чесного відношення між людьми, а з того бачимо чудову наявність їхньої безмежної величності та вічної вартості.

Хоч це правда, бо так записано в Новім Заповіті, що Христос закликав людей каятися і вірити в Євангелію, бо наблизилося Царство Небесне, проте ідея модерних релігійних філософів, що наслідки навернення людей до Бога мали бути тільки хвиливі, і що Царство Небесне не прийшло у фізичній формі, і що люди не повинні навертатися, — така ідея, кажу, є більше, як абсурдна.

ВЕЛИКОДУШНІСТЬ

Щастя людей, які ходять у правді, завжди знаходить свій прояв у великодушності.

Ісус Христос був завжди дружелюбний до всіх. Його ласкавість у поводженні з людьми була незмінна. Сповнений любов'ю, Він прощав Своїм ворогам.

Теоретичне визнання великодушності було проголошене й оцінюване ще до народження Христа. Стародавні мудреці бачили в великодушності моральну вищість. Старий Заповіт, недивлячись на войовничість і суворість, що панували тоді, закликав до милосердя до ворогів. Коли ап. Павло в Посланні до римлян (12:20) писав: "Отож, як твій ворог голодний, — нагодуй його; як він прагне, — напій його, бо, роблячи це, ти згортаєш розпалене вугілля йому на голову", — то не була ця заповідь новою; тут дослівно цитоване місце з книги Приповістей Соломонових 25:21-22. Коли Йосип простив своїм братам, то він здивував його сучасників цією доброчесністю. Добрість ця була, однак, на певні моменти.

Христос же жив постійно принципом Своєї небесної доброти. Він поглибив, розширив і практикував милість. За наукою Господа, не досить тільки — не мстити, але заповів Він незрівнянно більше — християни повинні любити своїх ворогів. Христос виклав у Своїй науці — безмежне всепрощення особистим ворогам.

Жорстокість і помста, за Євангелією, — не тільки недолік у характері, але це страшне зло. Ми

повинні пам'ятати про те, що є люди, які страждають від наших недоліків, проте вони прощають нам багато. Належить пам'ятати, що немислиме було б виправлення людини, якби Бог не був до нас милосердний.

Господь сказав, що коли ми любимо тих, хто любить нас, то нема нам жодної нагороди; бо те саме й митники роблять (Матв. 5:46).

Не дозволив Господь Своїм ображеним учням, щоб вогонь зійшов з неба та винищив самарян, які не прийняли Його (Луки 9:51-56).

Зрадника Свого Спасителя запитав із широю ласкавістю в саду Гефсиманському: "Чого, друже, прийшов ти?" (Матв. 26:50). Подумати тільки — жодного слова докору!

А яка незбагненно велична великодушність, коли Христос на хресті простив Своїм ворогам! Треба справді бути Божественним, щоб зберегти ласкавість, коли глузують, безчестять, мучать. Під час зневаги і знущання Христос наче чув заклик до застосування Його милосердя.

Заборонив нам Господь кривдити і мстити, бо при цьому порушується спокій душі, і розлучується вона тоді з Богом. Людина, яка не прощає, не може жити у спільності з усеполющим Богом.

Любив Христос особливо всіх покривджених і погорджуваних. Велелюбний Син Божий мав і виявляв дружне співчуття до зне-

хтованих митників, яких не розуміли і ненавиділи євреї. Христос не підтримував будь-якої національної переваги. Він бачив між усім найбільшу коштовність — серце людини. У притчі про милосердного самарянина Христос висвітлив злих розбійників, байдужих священників і левитів, а чужинця са-

марянина відзначив добром. А хто ж був той, що лежав на дорозі поранений? Не сказано. Це була звичайно кожна людина, яка потребує допомоги.

Христос — великодушний. Цією характерною рисою повинен бути приздоблений і кожен віруючий у Нього.

ІЗ ТЕМНОГО — ЯСНЕ

Із темного — ясне; із громових хмар — освіжуючий дощик!

У темних рудах знаходять блискучі алмази. Так і з наших гірких пережиттів часто впливає благословенна радість.

Міцний холод пом'якшує землю, і сильний вітер укріплює коріння дубів.

Листи про любов Божу нерідко приходять з чорною печаткою.

Не раз приходиться зривати солодкі плоди з тернини і пахучі троянди — поміж колючками.

Не лякаймося!

Якщо ми надіємось на Господа, то найтемніша ніч перетвориться для нас свого часу на ясний ранок.

Довіряймо Богові і відважно тримаймо голову над хвилями страху!

Будемо дивитися на ясну сторону кожної чорної хмари, а коли ми не бачимо цієї ясної сторони, — знаймо, що вона є, що хмари незадовго пройдуть.

Ми всі проходимо через школу, і наш великий Учитель нерідко пише Свої світлі лекції на чорній дощці земного пережиття.

Вбога їжа вчить нас жити хлібом небесним, — хвороба змушує звернутися до великого Лікаря.

Втрата друзів наближує нас до Христа, і вбогість духом навчає жити у тіснішій спільності з Богом.

Покладаймося ж на Господа в усьому! Прославляймо Його за все!

МОЛИТЬСЯ І ВІРИТИ

В одній місцевості була велика посуха. Віруючі, що там жили, вирішили мати особливу молитву, щоб Господь послав їм дощ.

У визначену годину стали сходитися на молитву. Яке ж було здивовання всіх, коли побачили одну дівчинку, яка прийшла з парасолею.

Актуальні теми

Сутність родинного буття

Проф. Іван Гончаренко

“Яка родина, така й нація. Здоровий стан нації залежить від здорової атмосфери в родині”.

(“Man and Society.” J. Haas).

Живемо в сумних часах. Говоримо про кризу, яка торкається і старого й молодого покоління. Нема взаємопорозуміння, шириться загальне незадоволення. Причина ніби ясна: це занепад християнської моралі. Колись святе чуття любови, братолюбство й пошана людини до людини високо цінилися і були правилами життя. Ці якості тепер обезцінені, натомість великої, навіть виключної ваги надається матеріальному збагаченню. Людину оцінюють виключно за станом її матеріального добробуту. Якись руїницькі сили ширять цю деморалізацію. Найгірше те, що вона просякає і в родину — цю першу й основну клітину людської спільноти. В міру того, як батьки накопичують своє багатство, діти відчужуються, ідуть своїм невідомим шляхом, і батьки лишаються осиротілими, бо в свій час вони не дали чуттєвого тепла своїм дітям. Тому холодне серце у молоді і не тільки до чужих, а так само й до своїх.

Німецький педагог Фрідріх Шнайдер каже, що родина устаткована самим Богом. Кожна стаття, чоловіча чи жіноча, не є повноцінною сама в собі. Вона скоріше є половиною чогось цілого. Всі ми посідаємо скриті сили, які не можуть бути виявлені в неодруженому стані, тому що частково ми зв'язані або нашою мужеськістю або жіночістю, а частково тому, що вони можуть проявитися тільки в сердечних, інтимних стосунках з особою іншої статі. Отже статевий інстинкт не дозволяє бути самоцентром і самозадоволеним. Партнер мусить бути найдений і, як бачимо, не тільки для продовження роду через народження дітей, але й для повноти розвитку і вдосконалення самого партнера.

Союз подружжя означає одну цілість. “Будуть обоє вони одним тілом”, — сказав апостол Павло і цим підкреслив життєтворчу дружбу подружжя. В родині ні одно з партнерів не повинно щось собі привласнювати, але все, не тільки речі, а також час, сила, радість і смуток, надія й опіка, — все є спільне. Коли щось одно робить для другого, то не обов'язково чекає відповідної відплати. Два — одна цілість і єдність.

При доброму підборі партнерів, коли вони психічно достосовані одне до другого, така спільність і взаєморозуміння легко досягаються. На перешкоді до цього може бути егоїзм одного з партнерів. Егоїст дбає тільки про себе, про свій комфорт, не рахуючись з іншими. Він намагається жити за рахунок добробуту цілої родини. Це викликає спротив, непорозуміння й родинні драми.

Родина є перша і основна клітина всякого суспільства. Тут молоді покоління проходять першу школу, набувають досвіду суспільних взаємовідносин. Як у дорослому віці буде поводитись людина, це в першу чергу залежить від того, що вона бачила і чого їй навчили у своїй родині в дитинстві. В суспільстві дорослих існують повні правила і норми взаємовідносин. До цих правил привчають і в родині. Але не це головне. Родина має ще щось своє, притаманне тільки їй. І це “щось своє” має надзвичайний виховний вплив на членів родини. Це є інтимний і глибокий зв'язок, який нерозривно в'яже усіх членів родини в одну цілість і єдність. Єдність крові, дух роду є первніями цього інтимного зв'язку. Це створює родинну атмосферу, в якій панує святе чуття любови. Любови батьків до своїх дітей і навпаки — дітей до батьків. Щасливі діти, коли вони пізніше у самостійному житті мають оцей запас любовної атмосфери! “Як іноді холодно становиться на світі, коли ми не зазнали теплої батьківської любови в дитинстві”, — каже нам педагог А. Макаренко. Тож молоді люди, приступаючи до родинного життя, повинні бути свідомі своєї ролі й відповідальності. А ця відповідальність їх потрібна: перед Богом, перед власними дітьми й перед своєю нацією. Бо що буде з їхніми дітьми в дорослому віці і кого вони готують національній спільноті? Від цього буде в майбутньому залежати добробут нації. Які ж характерні властивості має українська родина?

Особливості історичного формування української родини

Наша історія й археологія свідчать про те, що з давніх-давен наша українська земля була плацдармом, на якому схрещувалися шляхи переселення різних народів. Десь у 3-му тисячолітті перед Христом з'явилися тут і виходці з Месопотамії. Це був народ високої на той час хліборобської культури. В суспільному і родинному житті в них панував принцип матріархату. Наші давні предки зжилися з ними і разом створили високу культуру відому під назвою Трипільської. Отож уже в тих часах показується матріархальний устрій і в родинях наших прапредків.

Пізніше, десь у 3-му ст. після Різдва Христового, побували на українських просторах і німецькі племена готів. Прийшли вони до нас з північного заходу. Готи відрізнялися доброю організованістю, дисципліною й військовими нахилами. Для наших хліборобських предків ці риси готів були додатними й позитивно впливали на вироблення національної вдачі в майбутньому. Але найбільший вплив, як зазначає Ю.

Липа на підставі досліджень В. Щербаківського та С. Томашівського, мали готи на структуру української родини, що на той час була матріархальною. Родини германо-готів були патріархальні з рішучою перевагою мужького первня батька. Еволюційний розвиток у ході боротьби цих двох принципів — матріархату й патріархату — дав цікаву синтезу в устрою української родини на майбутнє. Витворився якийсь ніби компроміс. Головою родини стає батько, але поряд з ним рівноправне становище займає жінка-дружина з своєю окремою сферою діяння як господиня дому.

Рівноправне становище жінки в родині відмічає й наш історик проф. М. Грушевський, стверджуючи, що староруське право визнавало жінку рівноцінною чоловікові і за вбивство жінки (без її вини) чоловік платив таку ж кару, як за кожного іншого... З смертю батька на перший план виступає мати, як голова родини... Образ матері (в нашому старому письменстві) сам по собі каже припускати широку участь жінки в справах її родини й за життя чоловіка. І дійсно ми маємо й безпосередні вказівки на широку сферу інтересів і діяльності жінок та досить широку свободу їх”. (“Історія України-Руси”, Т. 1, ст. 350). А в другому місці (Т. 3, 374) він каже: “Чоловік не мав права життя й смерті над своєю жінкою (як то було розповсюджене в тих і навіть пізніших часах) і за убивство її ішов на суд”.

Маємо також подібні свідчення і чужинців. Ось так арабські купці, які вже в 6-му ст. бували в Україні, відзначають таке: “Жінки у них (заміжні) у великому пошанівку і за зневагу їх карається суворо. Дочки ж їх, дівчата, ходять із відкритими головами, так що кожний їх може бачити”.

Культура родинного життя

Здається, журналістка Анн Лендерс сказала, що життя двох партнерів подружжя в родині є досить “трудний бізнес”. Ми чуємо про непорозуміння, сварки і навіть драми в родинях. Отже то є правда — “бізнес” цей не легкий. Він тим трудніший, чим більше партнери різняться між собою. А вони можуть різнитися своїм темпераментом, вдачею, світоглядом, своїми нахилами й уподобаннями. Не пам'ятаю, який автор сказав: “У партнерів подружжя повинна бути одна душа в двох тілах”. Цебто у них повинна бути якнайбільша духовно-душевна спорідненість. Крім того, не слід забувати, що кожна людина повинна стремитись до росту й збагачення своєї особистости, удосколювати себе. Родинне ж життя з його буденними потребами часто може бути на перешкоді до самоудосконалення. Сірі будні можуть затьмарювати духовні потреби людини. І це є небезпечно. Тоді затрачується цінність життя.

У Михайла Коцюбинського є гарний нарис під назвою “Сон”. У ньому він показує, як родинні будні з їх турботами про повсякденний

добробут засмокчують людину, витравлюють у ній вищі духовні потреби. Це інтелігентна родина. "Життя досі складалось тихо, спокійно, в неї (жінки) не було причин жалітись. Вони не сварились, люди їх поважали, у них не було навіть довгів. Вона була горда, що чоловік не грає в карти, і всім хвалилась". А ось один з буднів. "Треба заскрити вікна на зиму, купити діжку на огірки. Вона хоче порадитись з ним. Він обговорював з нею докладно, що нову діжку треба вимочити добре, щоб огірки не пахли, що капуста сей рік треба нақвасить менше, бо щось не їсться, що в теплі довдри добре б додати вати"... Вона говорила далі, а він нагинався та збирав із стільців її спідниці, порозкидані в кімнаті. Хотіла порадитись про матеріял і фасон дитячих курток, про запас буряків, про тисячі всяких дрібниць у хазяйстві. Він неуважно слухав і думав: "Чи сподівалися ми, що за дванадцять літ по шлюбі не знайдемо інших тем до розмови, що між нас будуть падать слова, наче грузи руїни на зелену траву?"

Потреба краси, що жила в душі Антона, викликала у нього потребу скрізь шукати її..., але то було давно, і буденне життя ущерть занесло попелом згадки... Хотілось щось пережити сильне і гарне, мов морська буря, подих весни, нову казку життя. Виспівать недоспівану пісню, що лежала в грудях, згорнувши крила.

Він бачив сон. Ніби стояв ранком на острові серед моря. Вгорі блакитне небо, а внизу таке ж море. "Ціле море у небі і ціле небо у морі. Од блакитних просторів на душі в мене було блакитно, тепло, просторо". З ним була жінка "з блідим обличчям в золотій рамі волосся". Вони разом переживали казкову красу природи.

Оповідуючи цей сон своїй жінці, він з притиском казав: "Я був чистий і свіжий, я був молодий... Ти розумієш, що значить молодим бути і чистим? Ти не забула?" Вона не вмiла шанувати життя, оберігати його красу. Щодня закидала його тільки дрібним, непотрібним, тільки грузом життя, аж зробила з нього смітник. Поезія жити не може на смітнику, а без неї життя — злочин.

А він? Хіба він не зачинався від неї, не ховав живу воду душі, як той скупий, що боїтсья, аби на його скарби не впав чужий погляд? Чого ж винна тільки вона? Вони нагадали один одному найменшу вину, гріхи проти Духа Святого, докоряли за байдужість, свою самотність, здичіння в болоті життя".

Цей сон примусив їх опам'ятатись, підвестись вище над буденними матеріяльними турботами та дбати про красу життя і духовні цінності його. "Тепер Антін не бачив щоранку голих жінчиних ніг, не чув скучних і прозаїчних снів, не прибирав по всіх хатах спідниць... Щось молоде, давне, дівоче прокинулось в Марті (жінці)... Вона не знала, чи надовго їй стане сили, але тепер вже частіше червоніли за їх столом троянди".

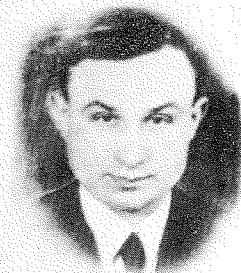
(Продовження на ст. 24)

ВІРА й НАУКА

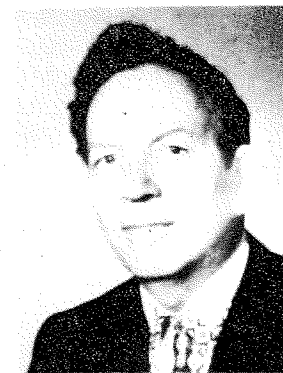

Г. Домашовець

1962

І. Угрин

І. Беркута, редактор

Редакційна

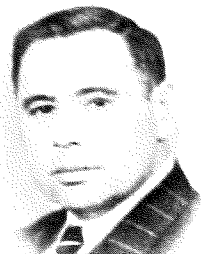
Колегія

В. Домашовець

1972

ВІРА

експедитор
Д. Колішко

А. Беркута

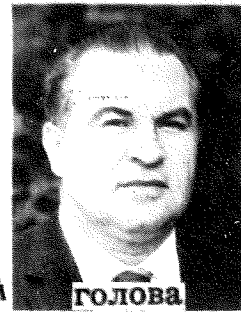

М. Годованський

Й

секретар
М. Ступницький

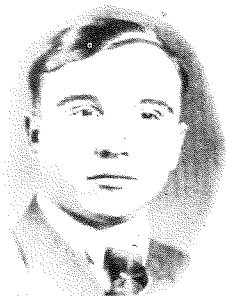

голова
П. Юнка

скарбник
Я. Швець

НАУКА

М. Шевченко

М. Гребінка

Ю. Назаренко

А. Маяк

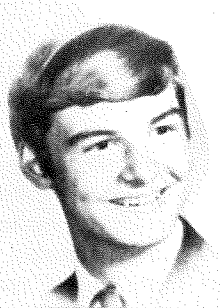

І. Лисійчук

Р. Тростянюк

Видавнича

І. Домашовець

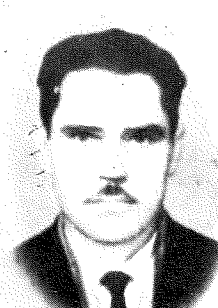
В. Патрун

О. Бодрук

Г. Глинський

Ю. Орел

І. Чикалюк

1
9
6
2

1
9
7
2

Становище еміграції

Існує велика різниця в становищі наших людей там, на рідних землях, і тут, в еміграції. Маємо на увазі не матеріальне становище, а духовно-моральне. Там ми жили однорідним національним масивом. Жили ми в атмосфері своєї мови, своїх традицій, звичаїв, свого побуту, однієї релігії й релігійних обрядів. Це була атмосфера одноцільної національної філософії, яка й формувала українську людину. Сила її така велика, що навіть окупаційна большевицька влада за 50 років на-полегливих руйнівницьких зусиль не могла її знищити.

Але інше становище наших людей тут, в еміграції. Ми не живемо тут в оточенні маси своїх людей. Ми розсіяні і вкраплені в чужі масиви. І це, власне, є факт великого значення, бо тут оточує нас чужа мова, чужі традиції, звичаї, інший побут, інші вірування і т. д. Одним словом інша, чужа культура. Чи впливає на нас оце чуже оточення? Воно впливає тим сильніше, чим менше ми свідомі своїх національних цінностей, чим менше знаємо й розуміємо свої культурні надбання. Особливо сильні ці впливи на наших дітей, на молоде покоління. Їхні душі відкриті й однаково сприймають всякі враження з оточення, не розрізняючи чи то своє чи чуже, бо в них ще не виробився фундамент отого "свого", що його має наша зріла людина.

Але й не тільки діти. Та частина наших дорослих, яка лише стихійно відчуває себе українцями, але не є свідомою національно, цебто не розуміє душі свого народу, а так само й своєї душі, — та частина легко підпадає чужим впливам і легко віддається виключно матеріальному збагаченню. Тому так легко шириться винародовлення й асиміляція. Але це означає руйну й загибель. Наш великий педагог К. Ушинський каже: "Всяка жива історична народність (нація) є найвище й найпрекрасніше твориво Боже на землі... Кожний народ має в історії своє призначення і, якщо він забув це призначення, то повинен відійти: він більше не потрібен". Отже, коли ми не виконуємо свого призначення, то заслуговуємо на кару Божу, цебто на знищення.

Пригадаймо собі наше історичне призначення — здійснити царство Боже на землі, побудувати справедливий суспільний правопорядок на основі високої християнської моралі. Коли ми забуваємо оце своє призначення, то неминуче будемо покарані. Не забуваймо пророчих слів Т. Шевченка: "Погибнеш, згинеш, Україно! Не стане знаку на землі... Во злобі сини твої тебе уб'ють, а злозачаті во чреві згинуть, пропадуть, мов недолежані курчата..." (Осії, гл. 14).

І знову це в найбільшій мірі залежить від нашої матері. Це вона може зберегти наше молоде покоління і національно і морально. Але для цього вона не повинна залишати дітей на призволяще та йти на фабрику. Таке явище тут на еміграції — це зрада кращих традицій української матері.

Як свідчить сучасна глибинна психологія, перші п'ять років життя дитини мають особливо велике значення. В ці дитячі роки витворюються основи характеру, настанова до життя, до інших людей. "Переживання раннього дитинства, звичайно, забуваються, але їхні сліди в підсвідомому діють і керують поведінкою дорослої людини... Національний характер впливає прямо із способу і роду виховання, яке отримує людина з перших своїх років", — стверджує д-р Цимбалістий. ("Українська душа").

Становище еміграції, різні впливи чужого оточення надто сильно ускладнюють справу виховання дітей. Щоб задовільно справитися з цими труднощами, українська мати повинна озброїтись знаннями з педагогіки й психології дитинства. І це є обов'язок всієї нашої національної спільноти дати належну підготовку нашим молодим матерям, підготувати їх до великого й святого обов'язку материнства. Для цього слід би було організувати курси материнства, на яких матері навчилися б розуміти дітей, а розуміючи — і правильно виховувати їх на добрих повноцінних українців.

В. Домашовець

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТУ

(Продовження)

ФОТОН — це безмасова й електрично нейтральна частинка світла з величиною спіну — один. Про нього та про його реакції з електронами в електронних оболонках атома та з нуклонами ядра вже дуже багато знають із досліджувань. Теорія фотона є добре випрацьована і має в наших часах широке практичне застосування, зокрема в лазерах і лазерах в отримуванні когерентного проміння.

Фотон є частинкою електромагнітних хвиль, і його величина залежить від їх довжини. У довгих електро-магнітних хвилях, вживаних в радіо, фотон є так великий, що тратить свою ідентичність. Тому в електронній ділянці технології про нього майже не згадується. Але як прийдемо до коротших хвиль електро-

магнітного спектра, тобто до інфрачервоного, світлового, ультрафіолетового, рентгенівського та гамма проміння, очевидно, тоді фотон займає своє належне місце і без нього не можна пояснити всіх реакцій. Звичайно, фотон, як частинка, є величиною такий самий, як довжина його хвилі. З того бачимо, що дія фотона довших хвиль є на величині молекул та атомів, дія коротших хвиль є на величині ядра атома, а ще коротших на величині ядра атома. Отже, різна глибина його проникливості густої матерії залежить також від довжини хвилі електромагнітного проміння. Інфрачервоне, світлове та ультрафіолетове проміння проникає матерію не дуже глибоко, але рентгенівське проміння, якого фотони набагато менші, проникає глибоко деякі

речовини. Ще коротше гамма-проміння, якого фотони є дуже малесенькі та високоенергетичні, проникає матерію найглибше, а маючи свої реакції з ядрами атомів, є шкідливі для живої природи зокрема.

Розважаючи про фотони, мусимо згадати, що вони приносять життєдайну енергію від Сонця для рослин, а через них для тварин. Це є їх невпинна й невтомна праця, яка обумовлює існування рослин, як необхідний корм для всіх тварин і для людей. Різноманітна та обширна дія фотонів на різні частинки і види речовин матерії на Землі є причиною всіх дивних і чудових проявів, що відбуваються в природі.

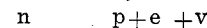
Унікальність характеристики фотона є в тому, що він може в порожньому просторі, у вакуумі, летіти без зміни через простір всього Всесвіту безконечно і бути тим способом важливим середником комунікації. Як такий, він приносить у першій мірі докладне зображення свого джерела, а також вістку про середовище, через яке в тих далеких просторах перелітає. Також само він є середником передання великої кількості енергії. Він легко створюється в присутності матерії і так само легко поглинається нею. Але ще одне, майже неймовірне явище, відбувається з фотоном. Наставмо долоню своєї руки до проміння Сонця. Фотони, виділені розпаленими атомами Сонця, летять від нього вісім і півхвилини зі швидкістю світла (300 000 км на сек) через відстань 149,5 мільйонів кілометрів. При кінці своєї великої і швидкої подорожі в кількості 400 000 мільйонів мільйонів фотонів на кожний квадратний сантиметр у кожному секунду падають на долоню і на відстані одної мільйонної частинки сантиметра в шкірі (до 15 шарів атомів) раптом зупиняються в часі одної 30 000 мільйонів міль-

йонної частинки секунди й поглинаються атомами, докладніше електронами атомів. Це просто неймовірне, щоб з такої великої швидкості можна так скоро зупинитися. Енергія фотона поглинається електроном, який переставляється в інший енергетичний рівень. У цей же майже час в електронних оболонках атомів створюються нові фотони, коли енергетично заряджені електрони повертаються до своїх нормальних енергетичних станів. Новопосталі фотони зі швидкістю світла розлітаються на всі сторони й частина летить до наших очей. Тут вони дають докладне відображення нашої долоні та оточення на сітківці задньої частини стінки ока й поглинаються електронами атомів світлочувливих клітин паличок та колбочок, а від них електрони передають вигляд нашої долоні сполуками нервів до мозку в голові, де електронно синтезується стереоскопічний, тривимірний та кольоровий образ долоні нашої руки та її оточення. Коли б око могло розрізняти спектральні лінії, воно бачило б, які елементи в Сонці створили ті фотони світла та які елементи є в атмосфері Землі. Але на це є інші прилади, які допомагають бачити невидиме для ока в природний спосіб.

ГРАВІТОН — це друга безмасова частинка, яка є електрично нейтральна зі спіном величини два. Він має до діла з тяжінням матерії, або гравітацією. Наразі та частинка є тільки гіпотетична і ще не відкрита. В останніх декадах стараються знайти спосіб виявити гравітон. Його інтеракції мають бути на величині надгалактик, галактик, систем зір, планетних систем та поодиноких частинок матерії. Дехто каже: Нащо згадувати про неіснуюче і недоказане? Але не раз добрий здогад вказує на спосіб відкриття того, що було тільки в теорії. Так

сталось з частинкою, про яку зараз буде мова.

НЕЙТРИНО (дослівно перекласти — нейтрончик) є дуже високоенергетичною елементарною частинкою, яка не має маси, ані заряду, але має півспіну. Його вигадав В. Паулі (1900-1958) ще в 1930 р. перед відкриттям нейтрона, з дуже важливою метою, щоб не порушити Збереження Законів. Пізніше, в 1934 р. Е. Фермі (1901-1954), вже по відкритті нейтрона в 1932 р., запропонував теорію бета-розпаду. В своїй теорії він пояснив дослівне “створення” електрона та нейтрино в ядрі атома, бо неможливо припустити, щоб електрон міг бути складовою частиною ядра, де він перебував би постійно, як про це думали деякі вчені. Пізніше виявилось, що при бета-розпаді не постає нейтрино, але його античастинка — антинейтрино, що різниться від нейтрино тільки напрямком спіну. Фермі пояснив, у який спосіб нейтрон, розпадаючись, перемінюється в протон і як створюються електрон та електронне нейтрино, щоб зберегти масу, енергію, імпульс, момент та електричний заряд частинки перед і після бета-розпаду. Він показав схему:

У протилежній реакції протон захоплює електрон з-за ядра атома і на його місці постає нейтрон, нейтрино та гамма-проміння, як це звичайно відбувається у К-захопленні.

Справді, при розпаді нейтрона експерименти у Вільсона камері виявили завжди тільки сліди протона та електрона. Нейтрино й антинейтрино ніколи не залишають по собі видимих слідів, тому важко було його відкрити. Звичайно протон і електрон при розпаді нейтрона повинні відлетіти від себе протилежно по прямій лінії, проте завважається, що вони відлітають від себе завжди під даним

кутом. Отже, певна кількість енергії руху кудись дівалася без виявлення. Щоб збалансувати імпульс (кількість руху), потрібна була інша частинка, також для балансу спіну (кутового моменту). Теоретичним допуском незнаної частинки обрахували якості нейтрино, а це допомогло в 1956 р. фактично відкрити, що такі елементарні частинки як нейтрино та антинейтрино існують у мікросвіті.

Цікава інверсна взаємодія відбувається, як нейтрино поцілить нейтрон, тоді постає протон та електрон. Але коли антинейтрино поцілить протон, тоді постає нейтрон і позитрон (e^+) або античастинка електрона, за схемою:

Нейтрино має дуже велику проникливість матерії, бо його величина є тільки 4×10^{-11} см. Він може перейти через залізну стіну завтовшки діаметрально протилежних сторін орбіти Землі, або приблизно сімнадцять хвилин швидкості світла, тобто 300 мільйонів км, заки за ймовірності законом ввійде у взаємодію з протоном ядра заліза. Нейтрино вносить незмірно велику кількість енергії зі самої середини зір, а зокрема зі середини швидко занепадаючих зір, яких ядра є в надгустому стані, напр., таких зір, як “білі карлики”. Але про це довідаємося більше у розважанні про макрокосмос.

Науковці стараються знайти спосіб легкого виявлення нейтрино, подібно до фотонів, електронів, чи альфа-проміння, бо тоді можна б бачити, що діється в середині зір, де ядерні інтеракції продукують незвичайно велику кількість нейтрино. Ми могли б знати про ядро нашого Сонця, яке теоретично висилає їх таку велику кількість, що на Землі через кожний квадратний сантиметр у кожному секунду перелітає 40 000 мільйонів нейтрино. Наразі практично експеримент нара-

ховує тільки половину тої кількості нейтрино, чого ще не можуть пояснити докладно. Маючи приладдя продукування та виявлення нейтрино, можна б просвітлювати Землю та знати, що є в її надрах. Однак тепер нейтрино перелітає через Землю, немовби вона для нього не існувала, а фотони, яких отримуємо в десять мільйонів разів більше від нейтрино, затримуються вже частинно в атмосфері, а решта на поверхні Землі. Нейтрино є ще дуже важко виявити безпосередньо. Ми їх не відчуваємо, бо вони не входять легко в інтеракцію з атомами нашого тіла, ані нашого середовища, хоч протягом часу, як наше око мигне, мільйони мільйонів нейтрино перелітають через кожного з нас, немов через сітку. Правда, можливо, один раз на ціле життя в одному з тисячі людей антинейтрино зустрінеється з одним протоном якоїсь молекули тіла й перемінить його на нейтрон і позитрон, але ніхто не запримітить того і не відчує, що щось сталося в його організмі зі зміною одного з соток більйонів атомів, які заповнюють наш органічний комплекс.

ЕЛЕКТРОН, а також його античастинка **ПОЗИТРОН**, належать до родини лептонів. Його маса є один, як візьмемо за одиницю для елементарних частинок, або $9,1 \times 10^{-28}$ гр, радіус - $2,817 \times 10^{-13}$ см, а заряд, негативний в електрона, позитивний в позитрона є $1,60 \times 10^{-19}$ кулона, число спіна - пів. Можливість часу існування електрона є безконечна, так само, як фотона, гравітона та нейтрино. Воно значить, що самі з себе вони не розпадаються. Три згадані вже елементарні частинки та їхні античастинки можуть існувати безконечно, бо вони летять з часом, тобто зі швидкістю світла. Для них, за теорією відносності, час стоїть на місці й вони ніколи не старіються. Вони є стійкі, а створення, або перер-

вання їхнього існування є тільки в інтеракції з матерією. Їх ми також не можемо собі уявити, бо хвиля не може бути справжньою частинкою, тим більше тому, що вони є в безнастанному русі найбільше можливої знаної швидкості, з якою летить світло. Тому ми їх бачимо завжди, як хвилеподібні частинки, без маси та релятивістичного характеру. Їх швидкості не можемо зменшити для кращої обсервації, бо, зупинившись, вони перестають існувати, звичайно в інтеракції з іншими частинками матерії. У взаємодії зі собою вони створюють нові частинки. Наприклад, два фотони гамма-проміння у взаємодії зникають, а на їх місці створюються електрон і позитрон.

Інша причина, чому вони можуть існувати безконечно, є Маса й Енергія Збереження Закон, який при розпаді даних частинок вимагає зменшення маси для балансу на користь енергії в новостворених частинках. Це означає, що певна частина маси зостається у вигляді енергії на все за явищем ентропії. З того безмасові частинки не мають навіть можливості розпадатися самі, бо не можуть втратити маси, якої не мають.

Але як може електрон, який має масу, існувати безконечно, якщо залишений без взаємодії? Очевидно, те, що робить його стійким, є Заряду Збереження Закон. Ми вже бачили незвичайну важливість електрона, як частинки в структурі атома та в міжатомних молекулярних з'єднаннях. Крім того, електрон і позитрон виявили важливий феномен "тотальної анігіляції" маси матерії. Бо при ударі вони перестають існувати, маса матерії зникає геть, а рештками тої анігіляції є два кванта гамма-проміння. Це й інші подібні явища у субмікрокосмосі дали вченим причину здогадуватися про атоми збудовані з античасти-

нок. Наприклад, елемент водень-протій може мати за своє ядро антипротон з одним позитроном в орбіті. Так же само можуть бути складені всі інші антиатоми, а даліше антимолекули. Остаточо, чому ж не можуть бути й антиречовини? З того пішла думка, чи часом десь у далекій частині Всесвіту немає також антигалактики з антиматерією. Але до того приглянемося докладно пізніше.

МЮОНИ творять дальшу групу серед лептонів. До них належать:

МЮОНОВЕ НЕЙТРИНО та його античастинка, які створюються при взаємодії інших елементарних частинок з мюоном. Всі якості мюонового нейтрино є такі самі, як електронового нейтрино.

МЮОН нормально має негативний заряд, півспіну, а його маса є 206,77 електронних мас. Античастинка — антимюон має позитивний заряд та протилежний спін. Можливий час існування мюонів у середньому є $2,20 \times 10^{-6}$ сек. Мюон звичайно розпадається на електрон, електронове антинейтрино і мюонове нейтрино.

МЕЗОНИ є елементарні частинки середньої маси, до яких належать піони, каони та ета-частинки.

ПОЗИТИВНИЙ ПІОН з позитивним зарядом та його античастинка має масу 273,2 електронних мас з можливим часом існування $2,55 \times 10^{-8}$ сек, а розпадається на антимюон і мюонове нейтрино.

НЕГАТИВНИЙ ПІОН є з негативним зарядом, інші характеристики подібні до позитивного піона, але розпадається на мюон та мюонове антинейтрино.

НЕЙТРАЛЬНИЙ ПІОН є без заряду. Він та його античастинка має масу 264,2 електронних мас, з можливим часом існування $1,8 \times 10^{-16}$ сек і розпадається в анігіляції, останком якої є два кванта

гамма-проміння. Всі види піонів не мають спіну, а античастинки різняться протилежним зарядом, крім нейтрального піона, якого античастинка є також нейтральна.

В студії елементарних частинок звернули увагу на різні види взаємодій:

1. **СИЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ** є в ядрі атома між наклонками та між важкими частинками в дуже короткім часі 10^{-23} сек з силою, яку назвали ядерною, її візьмемо за відносну одиницю енергії.

2. **ЕЛЕКТРОМАГНІТНА ВЗАЄМОДІЯ**, скажیم така як фотона, є в сто разів слабша від ядерної, з силою 10^{-2} в часі 10^{-21} сек.

3. **СЛАБКА ВЗАЄМОДІЯ** (або розпадова) запримічується в інтеракції нейтрино, відбувається в часі 10^{-10} сек та з силою 10^{-13} , тобто десять мільйонів мільйонів разів слабшою від сильної взаємодії.

4. **ГРАВІТАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ** має силу 10^{-38} до 10^{-49} ; вона є незвичайно слабка в порівнянні до ядерної.

З того бачимо, що мікрокосмос є дивно збудований і дає великі можливості на інтеракції. Серед елементарних частинок є понад шістьсот тридцять різних можливих взаємодій. Кожна з них належить до одної з попередніх груп взаємодій. Ми вже бачили, що як протон і позитрон зустрінуться, позитивні заряди відпихають їх обопільно від себе і вони розходяться без інтеракції. Як протон і нейтрон зустрінуться, їх притягає і поєднує незвичайно велика сила ядерна. Але нейтрон і електрон є цілком байдужі відносно себе та можуть співіснувати без ніякої інтеракції. Це чому ніколи не зустрічаємо атома, якого ядро було б з нейтрона самого.

Невже ті взаємодії відбуваються навмання і без порядку?

З ЖИТТЯ ВИЗНАЧНИХ ЛЮДЕЙ

СЛІДАМИ МИЛОСЕРДНОГО САМАРЯНИНА

Клара Бартон (1821-1912) народилася в Оксфорді, Масс. По скінченні середньої й вищої школи була вчителькою у Бордентавн, Н.Дж., опісля у Вашингтоні, Д.К., де її захопила американська громадянська війна. В тому часі вона мусила добре познайомитися з тим, як Жан Анрі Дюнан, швейцарський громадянин, звичайний купець, захоплений в італійському місті Сольферіно італійсько-французькою й австрійською війною, спричинився до помочі жертвам війни.

У північній Італії, на південному березі озера Гарда, біля містечка Сольферіно дня 24 червня 1859 р. стали проти себе — з одного боку коаліційні французько-італійські війська, а з другого — австрійська армія. Битва між тими арміями була правдивою людською різнею. Битва тривала 15 годин. Після битв на полі було залишено 22 000 вбитих та 20 000 поранених, з яких близько 7 000 померли. Жан Анрі Дюнан, оглядаючи другого дня це страшне побоїще, мусив ступати через гори трупів. Він узявся ране-

ним допомагати. Він кинувся до місцевого населення, зібрав багато місцевих жінок і чоловіків, які негайно разом із ним заходились рятувати умираючих, і врятували сотням людей життя. Його відозва до людей була: “Сіємо тутті фрателлі” — “Всі ми брати”. То був перший крок до організації “Червоного Хреста”.

Клара Бартон з подібним становищем зустрілась під час американської громадянської війни. Вона стала тією правдивою самарянкою-сестрою милосердя. Протягом війни вона рятувала тяжко ранених у госпіталах і де тільки могла. З того часу й по скінченні американської громадянської війни вона все своє життя присвятила на служіння тяжко страждаючим пораненим воякам на полі бою і в госпіталах.

В часі французько-німецької війни 1870 р. вона старалася організувати воєнні госпіталі й усяку негайну допомогу раненим. Коли повернулася з Європи до Америки 1873 р., то негайно приступила до організації Американського Червоного Хреста. В тому часі теж була на Женевській Конференції Червоного Хреста. Повернувшись до Америки, доклала всіх зусиль для устаткування Американського Червоного Хреста і в 1881-1882 рр. була його президентом. Але тією посадою й титулом вона не обмежила себе до спокійної місцевої праці. Її душа з жіночою естетикою й чутливістю до людської неволі говорила їй, що в інших країнах світу є людське беззаконня, жорстокість, кровопролиття й нестерпні муки. Вона ча-

сто, як американська делегатка, їздила до інших країн на конгреси й конференції Червоного Хреста. Крім воєнних подій, вона часто спішила з допомогою у випадках повені та епідемій. 1896 р. стала в негайній обороні й допомозі арміям на Кавказі, де турко-магометани вчинили велику масакру над військовою й цивільною людиною. 1898 р. спричинилася великою допомогою на Кубі в часі іспансько-американської війни та багато в інших випадках.

Клара Бартон, як правдива самарянка, не обмежилася до самої фізичної допомоги тяжко страждаючим воякам на полі бою, чи в госпіталах спливаючим кров'ю. Вона пішла далі. Вона присвятила багато часу популяризації такої праці. Маючи за собою практичний досвід, полишила історичні письмові пам'ятки: 1882 р. з-під її пера вийшла книжка “Службова історія Червоного Хреста”, 1898 р. — “Червоний Хрест — мир і війна”, 1904 р. — “Історія Червоного Хреста”. Це пам'ятки, які й нашого часу мають свою вартість. В кожному коледжі чи університеті, де пригтовляються медичні сестри до своєї високої праці, завжди є згадка про Клару Бартон та про її невтомну працю на полі служіння самарянського милосердя.

Прожила вона дев'яносто років, з яких майже сімдесят років були присвячені на службу ближньому. О, як мало на світі так високо благородних жінок! Коли б їх було більше, було б на світі менше горя, яким переповнене сучасне людство, а переважно молоде покоління. Померла вона 12 квітня

1912 року і похована у Глін Ехо, Меріленд. Напевно, коли пастор промовляв над її домовиною, то покликався на Книгу Об'явлення, де написано: "Блаженні ті мертві, що в Господі вмирають, бо їхні діла ідуть слідом за ними!" (Об. 14: 13).

Загально християнство у своїй історії не пішло слідами Милосердного Самарянина, де так чудово у Своїй притчі Христос Син Божий намалював образ правдивого християнина. Ще й досі багатьом не зрозумілі ці великі слова, що записані на початку Біблії: "І створив Бог людину на Свій образ; на

Божий образ створив її; чоловіком і жінкою створив їх" (Бут. 1:27). Багатьом християнам, як і жидам, дуже подобається другий опис про створення чоловіка і жінки, що жінка створена з чоловічого ребра, з чого виводять, що жінка — другорядна істота, потрібна тільки для розвою роду людського. Однак в історії людства багато жінок своєю високою ідеєю, чесною й працею довели, що вони рівноправні з чоловіками. Бо "чоловіком і жінкою створив їх" Всемогутній Бог, Отець усього людства.

Л. Забіренко.

Християнка

Присвячується юній поетесі в Сибіру
Нелі Шиманській

За ймення Христове пішла ти в неволю
Шляхами страждання, стежками Христа,
За віру ти зносиш голгофській болі
Далеко в Сибіру... Це річ не проста...
Це муки сердечні, душевні болі...
Їх вигоїть всі Сам Господь у раю.
Христова любов нас єднає з тобою,
Єднає страждання і тугу мою
В одну перед Богом, бо Бога ми любим,
І чує молитву й ридання мої.
За цим океаном ми довго не будем,
Зійдемося скоро, мов рідні, свої.

Твоє палке слово, що ти десь писала,
Щоб ним підбадьорить серця молодим,
Напевно не думала ти й не гадала,
Що за океаном, у краю чужім,
Ми будем читати, і нас ти бадьориш, —
Бадьориш, мов ангол Марію колись;
Мов ангол, в чужині до нас ти говориш,
Щоб юні серця для гріха не дались.
Відважна духом! О, жертво за правду,
Що маєш заплату злоби за любов!
Для нас твоє слово — небесна освята,
Це пісня, це гомін, олива обнов.
Вітаєм тебе ми привітом Христовим,
Із-за океану шлемо Божий мир
Для всіх, що шляхом йдуть вузьким і терновим,
Хреста несучи у холодний Сибір.

М. Ступницький.

Р. Тростячук

ПОБАЖАННЯ

Вже десять років проминуло,
Як наша "Віра" прсжила
Й "Наука" стала для нас мила, —
Вона нам поміч принесла.

Багато років буде жити
"Наука й Віра" ще між нас.
Чи ж буде вам вона служити,
Залежить це уже від вас.

Я вірю в те: хто правду сіє,
Той буде правду пожинать.
"Віру й Науку" хто піддержить, —
Не буде плакати й нарікати.

РАНОК

Літній ранок. У домі тихо. Всі розійшлися по своїх справах. І тільки один я сплю безтурботним дитячим сном. Але ось дзвонить стінний годинник і за кожним ударом кричить зозуля: "ку-ку!" Я просипаюсь, відкриваю очі. Годинник уже не дзвонить і не кричить зозуля. Тільки важкий маятник ледве чутно відраховує минаючі години: тік-так, тік-так. Через вікно веранди в кімнату простягнувся сонячний промінь. У промені грають золоті порошинки. Вони, як живі, літають то вверху, то вниз, то одна одну переганяють. Мені любо на них дивитись, але ось знадвору входить мама.

— А, Миколцю, ти вже проснувся! — Вона бере мене на руки, цілує, гладить по голові і несе до кухні. Вмиває, зачісує і ставить біля стола. Складає мої рученята на грудях і наказує говорити за нею молитву. По молитві садовить за стіл. Зав'язує мені хустинку, щоб не заплямився їжею під час сніданку. Після сніданку знову молитва. І хоч мені було тоді півтора року, але тих перших молитов, коли мама вчила мене молитися Богу, я не забуду ніколи.

В нашому домі читали Біблію, релігійну літературу, співали церковні пісні. Не курили, не лихословили, не пиячили. Молились, встаючи від сну та йдучи на спочинок. Молились перед їдою та після їди. Наша родина завжди відвідувала церкву. Наш дім був відкритий для бідних і жебраків.

Однак при всьому цьому в родині відчувалася потреба спасіння. І Господь скерував її на цю дорогу. Одного року, то було під час революції, в житті моєї мами зайшла велика зміна. До всього світського вона втратила інтерес. Стала вивчати Святе Письмо і запроваджувати його в щоденному житті. Зо всіма була вона особливо ласкава, добра і багато молилась. Влітку любила вона виходити на світанку до саду і разом з пташками славити Господа. Щиро сприймала до серця недолю вбогих.

Під кінець революції в нашім краю був голод. Багато батьків не повернулися з війни до своїх родин. Поля лежали не орані, а до того ще нова влада відібрала в селян хліб для голодної червоної армії. І стали бідні сироти ходити і просити милостиню. У нашому ж домі хліб був. Мої рідні мали гарбарню, і селяни за вироблені шкіри платили хлібом. І дід мій наказав, щоб голодним і бідним не відмовляли в домі, бо сам колись був бідним сиротою, а тому й іншим співчував. Та моя мама не задовольнялася даванням кусників хліба. Вона нашила торбинок і, коли не було нікого вдома, насипала до них муку і пшоно й відносила голодним. Тому дідові приходилося часто їздити до млина молоти муку та товкти просо.

Одного разу, жартуючи, дід звернувся до бабуні:

— І куди стільки дівається муки й пшоно, я аж дивуюся.

— А ти не дивуйся, — відповіла бабуня, — а дякуй Богові, що Він дає тобі здоров'я заробляти хліб щоденний, і що кадки з мукою і пшоном ніколи не порожніють.

— Хвала Богові! — сказав дід і подякував за добру пораду.

Коли ж траплялося так, що в дорозі при зустрічі з бідною жінкою їй нічого було дати, то мама здійсмила з себе жакет, або шаль, або черевики з ніг і віддавала бідній.

Тато цього не міг зрозуміти, і він говорив мамі:

— Ти могла дати з дому стару одягу і взуття, а не здійсмати з себе. Так ніхто не робить.

Мама відповідала:

— То, по-твоєму, на Тобі, Боже, що мені не гоже. Ні, нехай і бідні ходять у доброму.

В ті часи родина наша була велика: дід, бабуня, тато, мама, татів брат, дві сестри, я і моя сестричка. По неділях одна із жінок по черзі оставалася вдома, щоб приготувати обід та доглянути за домом. Однієї неділі черга випала мамі бути вдома. Вона приготувала обід і сіла відпочити, читаючи Євангелію. Євангелія була з малюнками, на одному з яких зображений був розп'ятий Ісус Христос. Мама читала, а я бавився. Раптом вона покликала мене і каже:

— Миколцю, дивись, це так страждав наш Господь Ісус Христос. І ти, коли підростеш, мусиш Його слухати і тобі буде добре. Якщо ж не будеш Його слухати,

тобі буде недобре, Він буде тебе карати.

Я відповів:

— А я сховаюсь, і Він мене не знайде.

— Немудре ти маля. Від Нього ніде не заховаєшся. Він скрізь знайде. А тепер іди бавитись.

І дійсно, пізніше мені було не тільки недобре, а навіть прийшлося пережити багато горя, поки я не став слухати Ісуса Христа.

Одного разу мама повела себе дуже дивно. Взяла і роздала всю свою одягу бідним, а одяжі в неї було багато, і знищила всі свої фотографії. Домашніх це дуже здивувало. Але тато любив її, і я не чув, щоб він за це дорікав мамі. Мама була молода, квітуча, ніколи не хворіла.

Аж ось якось відчула вона себе недобре, її відвезли до лікарні, і через тиждень її не стало. Було їй тільки 26 років, а мені шість. Хоронили маму в неділю. На похорони зійшлося багато народу. Пам'ятали її добре серце. І тільки після її смерті рідні зрозуміли її дивний поступок. Напевно, вона відчувала, що не довго їй бути на цій землі.

Після її смерті вся наша родина, за винятком дідуся, віддалася повністю Христу і присвятились служінню Богові в душі та правді.

У 1933 році нашу родину, як і багато інших, спіткало велике горе. Нас, як ворогів народу, репресували. Тато і я втікли з дому, щоб уникнути арешту, а троє малих діток і мою нову вагітну маму влада викинула в тріскучі морози на вулицю. А до цього горя влада

додала ще одне: навесні настав такий страшний голод, що люди їли людей. Тільки Боже милосердя до нашої віруючої родини врятувало її від загибелі.

Минуло багато часу. З родини нашої залишилось тільки двоє — я в Америці та мій дядько в Україні. І став я забувати образ мами. Написав я до дядька, чи не збереглося десь хоч одної фотографії з неї.

І сталося чудо. З Сибіру, від моєї тітки, якої я ніколи не бачив, прийшла до Америки фотографія. На ній — тато і мама стоять рядом, молоді і щасливі. І тепер я їх бачу щодня. Мамині блакитні очі ласкаво дивляться на мене. І я інколи говорю їм: Любі, ще небагато промине часу і я прийду до вас. Тоді будемо разом навіки.

Микола Шевченко

МАТИ

Оповідання

Над селом теплінь, над селом тиша німа, хіба де горобець: цвірінь... цвірінь... І знову тихо, мов заніміло село, мов настав кінець світу і завмерло воно... Ще тільки-тільки сіріло, ще лежала на бур'янах чиста роса, а вже чорне вороння зліталося і над селом зачинала лунати пісня сумна. А коли появилось сонце, то освітило воно сумне-пресумне українське село... Хатки невеличкі з почорнілими стріхами, низенькі квадратні віконечка, пусті вулички сільські та зарослі бур'яном вузьенькі стежечки, по яких колись закохані парубки спішили до своїх дівчат...

А садки — куди оком глянеш — цвітуть, убираються цвітом білявим, пишуться красою своєю і між собою тихенько розмову ведуть.

Про що вони розмовляють у цю весну страшну? Може, про те, що село обгорнулося сумом важким, що заросли вулиці диким бур'яном та полином гірким, що ніхто ними не цікавиться у ці дні весняні, що забули за них усі — до-

рослі люди і діти малі? Та й не всміхаються вишні цвітом білявим; у цей день вони плачуть гіркими сльозами... Слухають стогін людський розцвілі черешні, і цвіт осипається з них, а під боком черемхи... О, Боже, плачуть вони! Бо лежить он там під тинем сирітка мала: бідненька вмирає, і рученята до розцвілих черемх свої простягає, і просить про рятунок і хліба шматочок...

А де ж поділася весняна краса? Де поділася вона? Де поділися ті дні, що колись веселили Україну свою, що прибирали її, як до вінця молоду?

Ніхто не говорить, усе навкруги ніби спить, тільки стогін десь стиха та й замовчить... А за селом, десь далеко у полі, до самого неба тягнулись тополі, і стиха тремтіли, і плакали стиха, і таємничо, щоб хтось не почув, — оповідали комусь про найбільше у світі лихо... Про те лихо страшне, що діялось тоді на Україні, на нашій славній Батьківщині, у жахливий темний рік.

Та світ мовчав. Світ мовчав і не бачив

того, як ось за вишнями, край дороги, стояла хатина... Стара і похилена на один бік, віконечка виглядали на вулицю сумно-сумно, і стріха кругом обскубана, і комин не димів цього ранку... Навколо хати подвір'я заросло бур'яном. Над хатиною пролетів чорногуз і полетів кудись на другий край села...

Та ось, під час цієї тиші, скрипнули двері і на порозі появилася хлопчина. Ще малий, в полатаних штанах та в коротенькій сорочці, босий і з довгим, нестриженим волоссям. Він, не зачинивши дверей, побіг у садок і заховався у густі та пишні лопухи. У нього були злякані оченята і серденько його дуже швидко билосся у невеличких худеньких грудях, тріпотіло ніби оте пташеня, кинуте до залізної клітки, а воно лише мріяло про волю і билосся крильцями об залізні дроти, бажаючи вилетіти на вільний світ.

Мати кликала цього хлопчину Івасиком, і сусіди так кликали, і всі його товариші. Івасик поліз ще далі у лопухи і притих, бо на порозі його хати показалися чужі люди. Вони вели його батька...

Ще було темно, як прийшли оті два чоловіки з рушницями в руках, з наганями і з блискучими зірками на кашкетах. Вони страшно гримали на Івасикового батька незрозумілою мовою, а коли один із них наставив на нього рушницю, Івасик вискочив за двері і подався у садок.

О, як він злякався! Ще ніколи він не бачив таких страшних людей!

Бачить Івасик, батько його на хвилинку зупинився, провів поглядом по садку і подвір'ї, певне шукав його, Івасика, щоб в останній раз подивитися і з нечесаним на голові волоссям... Його підштовхнув вартовий рушницею і показав на стежку, що вела до воріт.

Потім, бачить Івасик, мати його появилася на порозі, ламала руки і плакала та йшла слідом за батьком. І вже коло самих воріт вчепилася батькові за руку і не пускала його... Один із вартових замахнувся рушницею і вдарив Івасикову маму в груди. Бачив Івасик, як мати похилилась і впала в густий бур'ян.

А батька повели, під гострими багнетами, вздовж мертвого села, повели туди, звідкіля не раз чувся протяжний гудок паротяга.

Сидів довго Івасик у лопухах, і вже тоді тільки виліз, коли сонце, минувши село, збиралося на спочинок десь далеко на полі, за останньою хатинкою, що тулилася край села, як та бідна сиротина.

Він поволі став підходити до воріт, — там десь упала його мати... Ось Івасик уже минув свою хату, ось уже й видніються старі, почорнілі ворота, а коло стежки, у бур'яні, лежала мати. Лежала навзніж, бліда, з напіввідкритими устами й очима, з розкиненими на боки руками. Івасик присів коло матері і задивився в її скорботне, безмежно таке ніжне, так знайоме і так рідне обличчя.

Івасик бачив, як залишились на її обличчі ще свіжі сліди великого страждання, безмежної муки та непоправного горя, яке вона пережила ще так недавно.

Івасик бачив, як материнські вже неживі очі дивились кудись у високе сине небо, дивились туди, де Бог судить по ділах наших. Він торкнув материнську руку, виснажену і ввже холодну, провів по обличчі своєю дутячою худенькою рукою, думає, що ось мати його відкриє очі і проснеться, обніме його, притулить до своїх материнських грудей, по голові погладить, промовить до нього сло-

во ніжне... Та мати не вставала; вона лежала так, як упала, вона уже ніколи не проснеться...

Івасик довго сидів і дивився на матір, а потім став кликати її, вимовив тихенько найкраще слово, яке з побожністю вимовляють усі народи світу, оте ніжне слово, без якого не обійдеться ні одна книжка, про яке у казках оповідається, у піснях співається...

Івасик вимовив тихесенько оте найкраще слово:

— Мама...

Івасик того і не пам'ятає, як то він ще малесеньким був. Лежав він собі у колисці, а над ним сиділа його мати: очі щасливі, на обличчі рум'янець і усмішка радісна. А хлоп'я рученьками махає, оченята як два гудзики, такі кругленькі і ніжно-дитячі, а тоді отак махнуло рученям і:

— Ма-ма... Ма-ма...

Перший раз у своєму житті Івасик вимовив правдиве слово, перше слово, найкраще, яке тільки існує на світі. А мати його з радості не знала що робити: цілувала його, притуляла до грудей, а потім:

— Грицю, Грицю! — кликала чоловіка свого через вікно. А коли Гриць влетів до хати, то зразу ж до неї:

— Що там сталося? Я думав, що хата горить.

— Грицю, Івасик говорить!

— Та що ти кажеш! Справді?

— Еге ж, два рази: "Ма-ма, ма-ма". — Сама чула.

— Ти диви... Ото буде розумний. І в кого воно тільки вдалося? Таке мале, а вже говорить. Ех, ти, козак!

І Гриць торкнув пальцем за маленькі груди веселого Івасика. Чоловік вийшов щасливий надвір, а Галина колихала Івасика та пісню співала колискову:

Спи, мій сину, спи, синочку,
Засинай щасливим сном,
А як виростеш великим,
Будеш славним козаком.

А коли заснув Івасик, мати взяла кужеля з полиці та й сіла біля колиски; клоччя на кужелі біле, м'яке, крутне веретенем, ніби хрущ пролетить, загуде...

Довго сидів Івасик біля матері, довго дивився на неї і мовчав, все думав, що вона проснеться, бо як же Івасик буде жити без мами? Він же ще малий. Що їсти буде, з ким спати ляже, адже самому страшно в хаті, та ще у темну ніч, коли пугачі та сови так страшно кричать у густому темному садку.

І коли сонце уже зайшло там, де сходиться земля із небом, Івасик став кликати маму:

— Устань, мамо моя люба! Ти ж бачиш, нічка надходить, страшно мені без тебе, мамо моя... Устань, мамо моя рідна, бо я їсти дуже хочу...

Довго кликав Івасик маму свою, за руку холодну тягнув її, плакав, та так, плачучи, і заснув біля мертвої мами.

Не колихала матінка сина свого у цю ніч страшну і темну, не накривала його рядниною чистенькою, щоб не змерзли часом ніжки маленькі його, не цілувала його дитячих оченят, не приголубила, не приласкала, не співала у цю нічку темну йому пісні колискової. Вона лежала мертва у бур'яні густому, голодом виснажена та рушницею пририта...

Лише соловейко не забув за Івасика малого. Співав йому пісень своїх, ніжних і голосних, десь на груші і послав до нього свою тугу солов'їну, пісню пташину замість материнської колискової.

Ще тільки-тільки сіріло над селом, ще Івасик спав, як коло самих воріт зупинився візок. І чує Івасик крізь сон:

— Цей ніби той... ще живий.

— А вона?

Та ця вже готова...

— А, може, й малий скоро того... поки доведем... щоб не їхати другий раз.

— Та я знаю, ніби ще дихає...

Івасик зрозумів, мерщій треба тікати, і він, як сполоханий заєць, скочив на ноги і побіг у темний садок, у густі та пишні лопухи. Він потім бачив, як два чоловіки, зарослі й не стрижені, взяли його маму за ноги і руки, розмахнулись і вкинули до воза.

Десь Івасик подібне щось таке бачив... Ага, він уже пригадав: це було колись зимою. Батько його та хресний до млина збиралися. Там, де хліви колись були, коні стояли, а батько його та хресний мішки вкладали з пшеницею до воза. Отак, візьмуть мішок, розмахнуться і вкинуть. Так і маму його тепер вкинули... А потім увечері, коли вже вернулися з млина, мати набрала муки білої та в макітру насипала, розмішала з молоком, а тоді ополоником насипала на гарячу пательню і рогачами у піч засувала...

Батько ж тим часом соломи житньої чистої приніс з двору і постелив на лаві, а мати все кидала туди млинці, білі, запашні і смачні. Пізніше мати ще глечика принесла з комори, сметани повного, до полумиска насипала... Івасик при таких спогадах ковтнув слину і подивився туди, де жив колись його хресний, ось лишень за межею у сусідньому дворі. Він і досі не знає, за що викинули з хати його хресного батька, викинули і десь повезли, а до його хати перебрався дядько Трохим, тонкий і довгий, як тичка, з очима злющими, а з ним були ще жінка його з м'ясистим лицем та товстонога донька, яку називали Любка. Івасик, було, як побачить жінку ту товсту, то йому все здавалося, що вона взя-

ла діжку таку, яка у них колись була в льюху з кислотою капустою, і заховала її собі під фартух та й носить перед собою.

Дядько ж Трохим був якимсь старшим у колгоспі, бо все десь на коні ганяє, у хаті все має їсти, частенько чути, як через вікна їхньої хати виходить запах кислого борщу чи навіть смаженого сала.

Виглядає Івасик із лопухів і бачить, що сусідка іде і несе заступа на плечач, а за нею Любка товстонога з відром у руках, повно насипане великою бараболою. Прийшли на огород і сусідка зачала: викопав ямку, а Любка бараболину вкине туди, і так рядок за рядком. А бараболя велика, і якщо її зварити, то мабуть дуже смачна...

І перший раз в Івасиковому житті з'явилася думка погана, зрадлива і нечесна. "А що, як потім піти і вигрібти бараболою: одну, дві або й три, а ямки загорнути, ніхто й знати не буде... А бараболою зварити у печі в маленькому горщику"... Так мріяв Івасик і тільки й чекав, щоб сусідка пішла з Любкою до хати.

Коли на огороді вже нікого не було, Івасик виліз із лопухів і порачкував у сусідський садок, а потім на тільки що скопані грядки. Він дуже боявся, чув, як серце щосили калатало в грудях, тремтіли руки, але голод перемагав усе, і він уже на огороді. Ось і ямка. Івасик швиденько вигріб картоплину і заховав її за пазуху. Ось уже й друга. А третьою так і не вигріб, — хтось міцною рукою згріб його за сорочку і рвучко потягнув до себе.

Івасик глянув і захолов: це був дядько Трохим.

— То ти що? Значить, красти, га? Ось я зараз тебе провчу, як лазити в

чужі огороди! Ей, Любко, потримай но його!..

Звідкілясь узялася товстонога Любка, міцно схопила зляканого Івасика за сорочку, а дядько Трохим, неспішаючи, витягнув з кишені складаного ножика, підійшов до вишні і відрізав довжелезного прута, старанно повідрізував гілочки, залишаючи гострі кінчики від них, а потім ще махнув тим прутком у повітрі, випробовуючи, чи замашний, а тоді вже підійшов до Івасика.

— Ти, Любко, тримай його за руки, та міцно мені!..

І поклали Івасика на землю спиною до гори, ніби на хресті розп'яли, Любка міцно за руки взяла, а дядько Трохим закотив сорочку аж під шию, і тоді високо замахнувся над Івасиком вишневим, сучкуватим прутком.

Івасик чув, як щось свиснуло над його головою, а потім ніби гострим ножем хтось потягнув по його худій, дитячій спині. Він закричав, хотів вирватися з Любчиних рук, та його міцно тримали, і тоді він став проситись та вимовляти найкращі слова, які він тільки знав:

— Дядечку Трохиме, не бийте мене, я більше не буду!.. Ой, не бийте мене, дядечку!..

Та дядько Трохим не чув дитячого лементіння, його серце було твердіше граніту, він бив Івасика, аж поки не стомився, а тоді взяв його за руки та й викинув за межу, на другий бік огороду.

— Петлюрівське насіння!.. Я вам покажу, як красти!..

Довго Івасик лежав під вишнею розквітлою, вишнею білобокою у густій траві, довго плакав, бо спина всенька побита, пекла наче вогнем. А десь над

головою самісінькою закувала зозуля, закувала голосно на цілий куток, чи й може на ціле село. Івасик же не чув того кування, він лежав побитий і тихенько плакав. А так, було, любив слухати. Не раз сидить собі на призьбі під хатою і чує, десь на груші уже кує; він тоді побіжить шосили по вузькій стежці у садок під грушу — дивиться, а вона заховалася собі між гілля густе, така сива пташка і кує... І чого тільки Івасик не дав би, щоб трохи потримати в руках оту сиву зозулю, погладити її по голівці, погодувати, він навіть не пожалів би свого "коня", якого зробив був минулої осені з величезного соняшникового бадилля. Але зозуля, коли до неї підійти, пурхала і летіла кудись до сусіднього садка.

Сонце уже стояло простісінько над селом, було гаряче і мале, воно ніби висіло над Івасиком та старалося пригріти пекучі рани на побитій спині, чи, може, хотіло пожаліти його, щось порадити, бо ж Івасик уже сиротою залишився назавжди... Нема у нього вже ні мами, ні тата, лише сусід залишився, лютий дядько Трохим, який його лупить прутком і кидає до бур'яну, як забиту собаку.

Івасик, перемагаючи біль, виліз із бур'яну і пішов до своєї хати. Лише хвилинку простояв коло дверей, щось подумав і повернувся до воріт. Ось тут лежала його мама... Сів на тому місці і плакав. Кликав рідненьку, виглядав на вулицю, думав, ось мама його покажеться коло хати, прийде і торкнеться побитої спини та приласкає...

Та мама не прийшла. Вона вже ніколи не прийде до малого Івасика...

В. Болонка.

Слово історії

ПАМ'ЯТНИК КОШОВОМУ

"Сірий камінь з іменем Сірка, накреслений правицею безсмертя...". Так сказав М. Рильський про пам'ятник, що стоїть на могилі найславетнішого кошового отамана Запорізької Січі Івана Дмитровича Сірка.

Майже чверть століття діяв Сірко на Запорожжі. Багато разів обирали його кошовим отаманом. Не перелічити усіх керованих ним походів проти ханських орд, що мордували українські землі.

Під час походів Сірко з запорожцями визволив десятки тисяч українських і російських невільників, які катувалися в турецькій і татарській неволі.

Смерть Сірка в 1680 році викликала жаль і сум по всій Україні. "На Запорожжі великий ватаг помер", — записав тоді у літописі Самовидець. В піснях і легендах, створених народом, розповідалось, як запорожці довго не ховали свого отамана, вважаючи, що поки він з ними, вони — непереможні. В інших легендах говорилося, що січовики возили з собою в походи руку Сірка, який і після своєї смерті наганяв жах на ворогів, надихав козаків на подвиги.

То — легенди. Насправді ж Івана Сірка було "знаменито, з численною гарматною стрільбою" поховано край степу на січовому цвинтарі влітку 1680 року, насипа-

но велику могилу і встановлено надгробний камінь. Поховання Сірка зберігається тепер в селі Капулівці Нікопольського району Дніпропетровської області.

Історії відомий бюст хороброго українця, поставлений свого часу вдячним французьким народом на тому місці поблизу Дюнкерка, де козаки під проводом Сірка завдали поразки іспанським завойовникам. На жаль, французький митець, сучасник кошового робив те погруддя по пам'яті, й тому важко судити про його точність.

Значно краще знайомий нам образ Івана Сірка, яким його змалював у своїй знаменній картині "Запорожці пишуть листа турецькому султанові", глибокий знавець і натхненний співець Запорожжя І. Репін. Людиною надзвичайної мужности зобразив нашого славетного попередника і сучасний український художник О. Данченко, автор популярної графічної серії "Народні герої України".

А незабаром ми, мабуть-таки, визнаємо, яким насправді був кошовий. Вийнятий з могили його череп нині знаходиться у відомого антрополога й скульптора М. Герасимова, який працює над відтворенням найбільш вірогідного образу Івана Сірка.

В. П., М. С.

ОБЕРЕЖНО: ЦИГАРКА!

Куріння не є природною потребою організму, як скажімо, їжа. Адже протягом тисячоліть людство, не знаючи про існування тютюну, обходилося без нього. Першими європейцями, які "відкрили" цю дивину, були моряки Колумба. Вони й привезли тютюн з Америки чотириста з лишком років тому. З XV століття він проклав собі шлях у Європу та на інші континенти.

І майже відразу ця новина була негативно оцінена медициною. Вже 1598 року написано першу книжку про шкідливість тютюну. Пізніше, в XIX столітті, відзначив отруйну дію нікотину наш відомий земляр з Чернігівщини, засновник вітчизняної анатомії, академік Петро Андрійович Загорський. Курців свого часу жорстоко карали, позбавляли волі, а в Індії, Ірані та Туреччині навіть виносили їм смертний вирок. Та репресії поступово пом'якшувались і, нарешті, припинилися.

Кількість курців збільшувалася. Проте тютюн як був, так і залишився шкідливим для людського організму. Нікотин поступово руйнує його без якихось помітних ознак отруєння. Передчасно старіє і виснажується серцево-судинна система, виникають серцеві хвороби, небезпечні захворювання легенів, скорочується строк життя.

Куріння послаблює периферійну нервову систему. Під його впливом виникають неврити, радикуліти, емфізема легенів та інші захворювання.

У більшості курців уражаються органи чуття: знижується зір, погіршується слух, послаблюються смакові відчуття.

Протягом останнього десятиріччя опубліковано багато наукових праць, які вказують, що куріння може стати причиною захворювання на рак легенів збільшується із зростанням курців.

Особливо слід сказати про шкоду куріння для дівчат, жінок. Адже внаслідок цього змінюється навіть їхня зовнішність, хода, рухи стають різкими, грубими. Почала дівчина курити, і, дивись, свіже, ніжне обличчя зблідло, посіріло. Тьмяніє волосся. Воно легко ламається і випадає. Різко порушується обмін речовин, жінка дуже худне, або повніє. Майбутня мати, яка палить ще до народження дитини, отруєє її. Отруєє й після народження. Алкалоїди тютюну можуть потрапити в молоко. Шкідливо впливає на дитину перебування в накуреному приміщенні. Нервова система малюка особливо вразлива. І систематичне отруєння її, безперечно, відіб'ється на його загальному розвитку, на здоров'ї.

Можна почути, що куріння нібито заспокоює, полегшує розумову та фізичну працю, сприяє сну тощо. Це, звичайно, не так. Нікотин, звужуючи судини, зменшує приплив крові до мозку і порушує його нормальну діяльність. У курців часто болить голова, знижу-

ється пам'ять, послаблюється увага. А все це різко знижує працездатність, погіршує самопочуття. Курець завдає шкоди не тільки собі, а й своїм близьким, співробітникам. Сказаного тут досить, щоб зробити висновок — треба позбавитися шкідливої звички. А чи кожному під силу це? Певна річ, кожному.

З усіх наркотиків, до яких при звичаються людина, від тютюну звільнитися найлегше.

Згадаймо слова І. Павлова: "Не пийте вина, не засмучуйте серце тютюном і проживете стільки, скільки жив Тиціан". А він жив 99 років.

В. Г.

"НІЧОГО НОВОГО ПІД СОНЦЕМ"

Історія багатьох відкриттів свідчить про справедливість цього виразу. Якщо у вас запитують, хто й коли винайшов парову машину, ви, напевне, відповісте: "Джеймс Уатт в Англії, Іван Ползунов — у Росії, наприкінці XVIII століття. Але чи так це?"

Першу парову машину сконструював олександрійський вчений Герон понад 2 тисячі років тому. Як диковинка вона демонструвалася в олександрійському музеї Серапеумі. Однак ні сам Герон, ні його сучасники не уявляли собі великої цінності цього винаходу. Його вважали скоріше за іграшку. Відтоді минуло 18 століть, перш ніж люди виявили величезні практичні можливості таких машин.

Наприкінці XVII століття Томас Сейвері, капітан британського морського флоту, під час обіду в маленькій таверні помітив, що пляшка, частково наповнена гарячою водою, поступово остигаючи, всмоктує пробку, коли пара над водою конденсується. Це навело його на думку, що пара може рухати предмети. В 1698 році він сконструював першу примітивну модель так званої парової машини, яка, подібно до машини Герона, не мала практичного значення.

В 1705 р. англійський інженер Томас Ньюкомен разом з Сейвером зробили парову машину для помпування води. Поршні машини рухалися в циліндрах силою пари. Машина Ньюкомена була малопродуктивною і не виправдувала себе. Лише через 78 років, у 1783 році англійський вчений Джеймс Уатт, проаналізувавши хибні машини Ньюкомена, виготовив парову машину високої продуктивності.

Численні сучасні автомати, яких приводить в дію вага опущеної монетки, протягом останніх десятиріч набули широкого поширення на станціях метро, на міському транспорті, використовуються для продажу різноманітних напоїв, штучних товарів і т. д. Такі автомати були відомі ще... стародавнім єгиптянам. Зображення своєрідного "автомату" із священною водою є у вже згаданого нами Герона Олександрійського. Монета падала на пусковий механізм, який відкривав клапан крану і відпускав оплачену кількість води.

Між фотоапаратами, відомими сьогодні мільйонам фотоаматорів, і народженням фотографічного апарату лежить трохи більше сотні років. А почалося все з "камери-обскури", звичайної коробки

з маленьким отвором у одній із стінок. Світло, проходячи через отвір, малює на протилежній стінці зменшене зображення предметів, які знаходяться перед отвором...

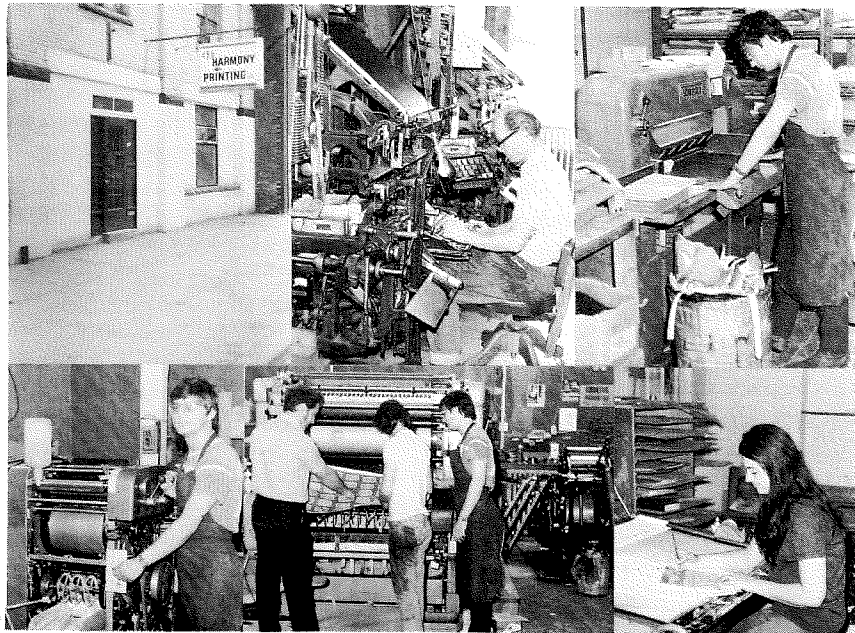
Цікаво, що про це знав ще Арістотель, вчений стародавньої Греції. Спостерігаючи під час затемнення сонця в 350 році до нашої ери відбиток сонця, утворений промінням, що проходило між листям дерева, він стверджував, що сонце під час затемнення має вигляд серпа.

Більш модернізована "камера-обскура" була відома в епоху середньовіччя. Описав її Леонардо да Вінчі в 1500 році, правильно пояснюючи явище виникнення оптичного зображення. Коли з'явилися лінзи, на місці отвору почали вставляти двоякоопукле скло. Такий перший об'єктив застосував у 1551 році Даніель Барбаро. І лише на початку XIX століття було винайдено спосіб фіксації одержаного зображення.

Предтечею одного з чудес XX століття електричного та електронного ока була Місячна Брама імператорського палацу О-Фанг поблизу Пекіна, споруджена 2300 років тому із залізної магнітної руди у вигляді арки. Брама була зведена, щоб зробити неможливим вхід на територію палацу зловмисникам із захованою в одязі зброєю. Магнітний вартівий викривав усякого, хто проносив будь-який залізний предмет.

У багатьох найновіших сучасних машин і апаратів при більш детальному знайомстві з історією техніки знаходяться попередники з сивої давнини. І, можливо, багато винаходів у світі техніки були б зроблені на кілька століть раніше, якби не згоріли свого часу славетні бібліотеки давности, якби матеріальна культура людства не зазнавала спустошливих навал всіляких завойовницьких, варварських орд.

В. С.

Світлина друкарні й її працівників, де друкується "Віра й Наука".
Harmony Printing Ltd., 3194 Dundas St. W., Toronto, Ont., Canada

У ВІЛЬНУ ХВИЛИНУ

Він завжди хвалився:

— У своєму житті я не зробив людям нічого поганого. І ні разу не сказав, — а що ж він зробив людям доброго.

У багатьох людей життя минає в тому, що вони шукають мету життя.

Багато людей подібні до ковбас: чим їх начиняють, те й носять у собі.

Є люди, в яких немає нічого свого, навіть своєї провини — завжди у них інші винні.

Люди роблять фальшиві гроші. Гроші роблять фальшивих людей.

У кита язик важить дві тонни, а мозок — всього кілька кілограмів.

Мораль: де великий язик, там мало розуму.

Глупота стає попереду, щоб її бачили, розум стає позаду, щоб бачити.

Немає людини, яка б не робила помилок, але той, хто виправляє свої помилки, — мудрець!

Людині дано дві руки для того, щоб вона, приймаючи лівою, роздавала правою.

Не в успіхах, а в помилках людина пізнає себе найправильніше.

Сумління у нього було чисте: не було в ужитку.

Жолудів споживають у мільйон разів більше, ніж ананасів, але вся суть у тому: хто їсть жолуді?

Робити муху з слона нерентабельно: надто багато відходів.

Людина вчиться говорити дуже рано, мовчати — дуже пізно.

Якийсь чоловік був такий скупий, що зупиняв на ніч годинника, щоб не стирались шестерні.

Рука руку мие. Бо обидві нечисті.